

Rapport Jaarrekening 2018 Curaçao

Rechtmatigheid

LAND CURAÇAO

April

2020

Inhoudsopgave

AFKORTINGENLIJST	3
RAPPORT IN HET KORT	4
RAPÒRT RESUMÍ	9
1 INLEIDING	13
1.1 Aanleiding en doelstelling	13
1.2 Centrale onderzoeksvragen	13
1.3 Werkwijze	13
1.4 Leeswijzer.....	14
2 FINANCIËLE RECHTMATIGHEID	15
2.1 Niet in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting	15
2.2 Niet in overeenstemming met de andere relevante wettelijke regelingen	18
2.3 Oordeel: geen financiële rechtmatigheid	18
3 ORDELIJK- EN CONTROLEERBAARHEID VAN HET FINANCIËEL BEHEER	19
3.1 Niet ordelijk en niet controleerbaar	19
3.2 Oordeel: het financieel beheer is niet ordelijk en niet controleerbaar	27
4 GETROUW BEELD JAARREKENING	28
4.1 Inrichting jaarrekening nog niet volledig in overeenstemming met de Lv C-2010	28
4.2 Inhoud jaarrekening nog niet volledig in overeenstemming met de Lv C-2010	29
4.3 Geen getrouwe weergave van het financieel beheer in de jaarrekening	31
4.4 Oordeel: de jaarrekening geeft geen getrouw beeld	32
5 AANBEVELINGEN	33
6 REACTIE VAN HET MINISTERIE EN DE MINISTER VAN FINANCIËN	34
7 NAWOORD REKENKAMER	35
BIJLAGEN	36
Bijlage 1 – Fouten en onzekerheden	36
Bijlage 2 – Ernstige tekortkomingen (x NAF miljoen)	41
Bijlage 3 – Stand van zaken van de Roadmap om het financieel beheer te verbeteren.....	42
Bijlage 4 – Begrippenlijst.....	44
Bijlage 5 – Lijst Collectieve Sector	45

AFKORTINGENLIJST

AO/IB	Administratieve Organisatie en Interne Beheersing
AZ	Ministerie van Algemene Zaken
BPD	Ministerie van Bestuurlijke Planning en Dienstverlening
Cft	College financieel toezicht
EO	Ministerie van Economische Ontwikkeling
FIN	Ministerie van Financiën
GMN	Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur
JUS	Ministerie van Justitie
Lv C-2010	Landsverordening Comptabiliteit 2010
Lv Fb	Landsverordening Financieel Beheer
OWCS	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport
RvM	Raad van Ministers
SEHOS	Sint Elisabeth Hospitaal
SO	Staatsorganen en overige Algemene Organen (Rechtswezen en Defensie)
SOAB	Stichting Overheidsaccountantsbureau
SOAW	Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn
SVB	Sociale Verzekeringsbank
UR	Uitvoeringsrapportage
VVRP	Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning

RAPPORT IN HET KORT

De Algemene Rekenkamer Curaçao (hierna: de Rekenkamer) heeft de wettelijke taak om de jaarrekening van het Land te onderzoeken. Op basis van het oordeel van de Rekenkamer kunnen de Staten de jaarrekening vaststellen en décharge verlenen aan de ministers voor het gevoerde beleid. Bovendien is de bevolking in staat om aan de hand van deze onderzoeksresultaten rekenschap te vragen aan de overheid.

Onderzocht is of:

1. de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten in het jaar 2018 tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de wet- en regelgeving (financiële rechtmatigheid).
2. de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018.

De onderzoeksresultaten zijn:

1. *De verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten in 2018 zijn niet tot stand gekomen in overeenstemming met de wet- en regelgeving.*

De basis voor dit oordeel is:

- a. de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten zijn niet tot stand gekomen in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting. De rechtmatigheidsfout wegens de begrotingsoverschrijdingen bedraagt totaal NAf 277,2 miljoen. Het bestaat uit een begrotingsoverschrijding van de uitgaven van totaal NAf 153,6 miljoen (55,4%) en van de inkomsten van totaal NAf 123,6 miljoen (44,6%). De begrotingsoverschrijding van de uitgaven wordt voornamelijk veroorzaakt door het Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur (hierna: GMN) voor NAf 99,3 miljoen (65%), het Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning (hierna: VVRP) voor NAf 24,1 miljoen (16%) en het Ministerie van Economische Ontwikkeling voor NAf 12,3 miljoen (8%). De begrotingsoverschrijding van de inkomsten wordt voor 89% veroorzaakt doordat NAf 110,2 miljoen begrote inkomsten voor het Ministerie van Financiën niet zijn gerealiseerd.
- b. de verplichtingen en de uitgaven zijn ook niet tot stand gekomen volgens de andere relevante wettelijke regelingen. De rechtmatigheidsfout bedraagt totaal NAf 353,7 miljoen. Deze fout bestaat grotendeels uit subsidies voor een totaalbedrag van NAf 261,7 miljoen die zijn verstrekt zonder de vereiste subsidiebeschikkingen en overdrachten van totaal NAf 59,1 miljoen die betaald zijn zonder de onderliggende overeenkomsten.

- c. de uitgaven en de ontvangsten waarvan het onzeker is of deze volgens de relevante wettelijke regelingen zijn ontstaan. Deze rechtmatigheidsonzekerheid bedraagt totaal NAf 2.980 miljoen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de onzekerheid rondom de rechtmatigheid van de belastinginkomsten van NAf 1.371,9 miljoen (46%) daar de interne beheersing rondom deze inkomsten niet voldoende is.

2. De jaarrekening geeft geen getrouw beeld van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018.

De basis voor dit oordeel is dat deze jaarrekening:

- a. niet is opgesteld volgens alle betreffende bepalingen van de Landsverordening Comptabiliteit 2010 (hierna: Lv C-2010). Zo worden de begrotingswijzigingen niet in de jaarrekening toegelicht. De jaarrekening bevat NAf 33,6 miljoen aan getrouwheidsfouten en NAf 3.011 miljoen aan getrouwheidsonzekerheden. De fouten hebben betrekking op onder andere onterechte directe boekingen op het eigen vermogen voor het treffen van een voorziening voor dubieuze vorderingen van totaal NAf 15,6 miljoen en een onjuiste verantwoording van NAf 13 miljoen als subsidie. De getrouwheidsonzekerheden van NAf 3.011 miljoen worden ook grotendeels veroorzaakt door de onzekerheid rondom de belastinginkomsten van NAf 1.371,9 miljoen (46%).
- b. geen getrouwe weergave geeft van het gevoerde financieel beheer. De jaarrekening bevat met betrekking tot de rechtmatigheid en de getrouwheid totaal NAf 664,5 miljoen aan fouten en NAf 5.991 miljoen (2.980+3.011) aan onzekerheden. Omwille van een getrouw beeld mag de jaarrekening niet meer dan NAf 17 miljoen aan fouten en of onzekerheden bevatten. Aangezien deze jaarrekening niet aan dit criterium voldoet geeft het de gebruiker geen juist inzicht over de financiële positie en het resultaat van het Land.

Concluderend is het oordeel over de jaarrekening als volgt:

1. De verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten in het jaar 2018 zijn niet tot stand gekomen in overeenstemming met de wet- en regelgeving (geen financiële rechtmatigheid).
2. De jaarrekening geeft geen getrouw beeld van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018.

Derhalve is de Rekenkamer van oordeel dat de jaarrekening geen getrouw beeld geeft van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018. Dientengevolge hebben de Staten of een andere gebruiker van deze jaarrekening geen juist inzicht over de financiële positie en het resultaat van het Land. De Rekenkamer kan deze jaarrekening aldus niet goedkeuren.

Het feit dat het financieel beheer niet ordelijk en niet controleerbaar is, is de oorzaak van de hierboven vermelde bevindingen en conclusies.

Het financieel beheer is niet ordelijk en niet controleerbaar omdat:

1. de ministeries nog niet voldoen aan de minimale eisen van ordelijkheid en controleerbaarheid die zijn voorgeschreven in de Landsverordening Financieel Beheer (hierna: Lv Fb) zoals het treffen van de vereiste functiescheiding, een goede interne beheersing van de inkomsten, het aanwijzen van betalingsordonnateurs, het (voldoende) invullen van de interne controlefuncties bij de ministeries en het verrichten van de vereiste interne controles zoals de controle op de gegevens verwerkt in de administraties.
2. niet (geheel) wordt voldaan aan de overige betreffende bepalingen van de Lv Fb zoals het opstellen van landsbesluiten en ministeriële regelingen ter nadere uitwerking van onder meer procedures voor de instelling van invordering, incasso, kwijting en teruggave van ontvangsten anders dan belastingen. Alsook het opnemen van een verslag 'Beheer van de onroerende zaken' als afzonderlijke nota bij de jaarrekening.

Door de hierboven vermelde tekortkomingen heeft het Land onvoldoende waarborgen voor:

- het rechtmatig innen van de ontvangsten en betalen van de uitgaven;
- een getrouwe verantwoording van de cijfers in de jaarrekening.

De impact van deze tekortkomingen op de jaarrekening zijn de geconstateerde fouten van rechtmatigheid en getrouwheid hierin van totaal NAf 664,5 miljoen en de onzekerheden van totaal NAf 5.991 miljoen. In bijlage 1 tabellen 7 en 8 worden deze fouten en onzekerheden onderverdeeld per ministerie.

In 2018 heeft het Land aangegeven dat zij haar financieel beheer op orde zal brengen en houden. Als (ultieme) toetssteen hiervan zal haar jaarrekening over het dienstjaar 2021 tijdig worden vastgesteld en voorzien van een goedkeurende controleverklaring. Om dit te bewerkstelligen heeft zij een stappenplan opgesteld. Tijdens het onderzoek is geconstateerd dat de realisatie van de oplossingen hierin achterlopen op de planning. Mede om deze reden zijn de onderstaande aanbevelingen aangedragen in dit rapport.

De Staten worden aanbevolen om:

1. de regering te verzoeken om de nodige informatie inzake de begrotingsoverschrijdingen van totaal NAf 277,2 miljoen voorsnog aan haar te verschaffen zodat zij deze overschrijdingen kunnen beoordelen voordat zij overgaan tot de vaststelling van de jaarrekening 2018 inclusief de begrotingswijzigingen;
2. er op toe te zien dat de minister van Financiën alsook de Raad van Ministers (hierna: RvM) de hieronder vermelde aanbevelingen zo spoedig opvolgen rekening houdende met de doelstelling van een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2021.

De minister van Financiën en de overige ministers van de RvM (inclusief de ministeries) worden aanbevolen om:

1. de realisatie van de opgenomen doelstellingen in de Roadmap als topprioriteit aan te merken en dit ook uit te dragen naar hun betreffende ministeries. De opgenomen plannen en acties hierin dienen elk een afrondingsdatum te hebben en voortdurend te worden gemonitord. Geconstateerde afwijkingen in de planning dienen terstond aangekaart te worden en indien nodig aangepast;
2. de doelstellingen in de Roadmap aan hun ministeries uit te dragen zodat elke medewerker zijn bijdrage hieraan kan leveren;
3. te zorgen voor beschikbaarheid van toegewijd personeel en de nodige financiële middelen;
4. maandelijks aan de Sector Beleid en Begrotingsbeheer te rapporteren over de begrotingsuitvoering en de dreigende begrotingsoverschrijdingen om onrechtmatige overschrijdingen hierin te voorkomen;
5. de begrotingswijzigingen (inclusief de begrotingsoverschrijdingen) in de jaarrekening per ministerie toe te lichten;
6. volgens de geldende wet- en regelgeving te handelen door onder andere de betalingsordonnateurs conform de wet aan te wijzen;
7. de geconstateerde tekortkomingen in het jaarverslag op een uniforme wijze te innen.

Verder dient de RvM de nodige aandacht te geven aan het archiveren van de controle-informatie daar dit van grote invloed is op de soort controleverklaring en de tijdigheid van het verstrekken hiervan.

Tot slot bevelen wij de minister van Financiën aan om de baten en de lasten van de organisaties die tot de collectieve sector behoren in de toelichting op de jaarrekening te vermelden en om de openstaande vorderingen met spoed te innen.

RAPÒRT RESUMÍ

Pa lei, Kontraloria General di Kòrsou (di awor padilanti, Kontraloria) tin e tarea di kontrolá kuenta anual di Pais. A base di e opinion ku Kontraloria yega na dje, Parlamento por aprobá e kuenta anual i duna deskargo na e ministernan pa e maneho finansiero ku nan a hiba. Ademas, poblashon por usa e resultadonan di e kontrol pa pidi gobièrnu duna kuenta i rason.

A kontrolá si:

1. e kompromisonan finansiero i e entrada- i gastunan na 2018 a sosodé conforme lei i conforme e demas reglanan fihá den lei (legalidat finansiero).
2. e kuenta anual ta un refleho konfiabel di posishon finansiero di Pais riba dia 31 di desèmber 2018, i di e resultado di aña 2018.

E resultadonan di e kontrol ta lo siguiente:

1. *Na 2018, e kompromisonan finansiero i e entrada- i gastunan no a sosodé conforme lei i e demas reglanan fihá den lei.*

E opinion akí ta basá riba lo siguiente:

- a. e kompromisonan finansiero i e entrada- i gastunan no a sosodé conforme e presupuesto nashonal aprobá. E eronan di legalidat debí ku a surpasá e presupuesto ta suma na tur NAf 277,2 mion. E ekseso di presupuesto akí ta resultado di un ekseso total di gastu di NAf 153,6 mion (55,4%) i un total di entrada di NAf 123,6 mion (44,6%) menos. E ekseso di gastu ta bini prinsipalmente di Ministerio di Salubridat Públiko, Medio Ambiente i Naturalesa (GMN) na balor di NAf 99,3 mion (65%), Ministerio di Tráfiko, Transporte i Planifikashon Urbano (VVRP) na balor di NAf 24,1 mion (16%) i Ministerio di Desaroyo Ekonómiko (EO) na balor di NAf 12,3 mion (8%). E défisit di entrada riba presupuesto ta debí ku NAf 110,2 mion (89%) di e entradanan presupuestá pa Ministerio di Finansa no a keda realisá.
- b. e kompromisonan finansiero i e gastunan no a ser hasí conforme e otro reglanan relevante fihá den lei. E eronan di legalidat ta suma na tur NAf 353,7 mion. E mayoria parti di e suma akí ta konsistí di supsidio otorgá sin ku tabatin e dekreto pa supsidio nesesario (na un balor total di NAf 261,7 mion) i transferensia (overdrachten) pagá sin ku tabatin e kontratonan ku mester a sirbi komo base pa nan (na un balor total di NAf 59,1 mion).
- c. tin duda enkuanto si sierto gastu i entrada a sosodé conforme e reglanan relevante fihá den lei. E duda di legalidat akí ta suma na tur NAf 2.980 mion. Mayor parti di

e suma akí ta debí ku tin duda enkuanto legalidat di e entradanan di impuesto, na balor di NAf 1.371,9 mion (46%), i esaki ta debí ku e kontrol interno relashoná ku e entradanan akí ta deficiente.

2. E kuenta anual no ta duna un bista konfiabel di posishon finansiero di Pais riba dia 31 di desèmber 2018 ni di e resultado di aña 2018.

E opinion akí ta basá riba e echo ku e kuenta anual:

- a. no a ser prepará konforme tur disposishon relevante ku tin fihá den Ordenansa Nashonal di Regla di Kontabilidat (Lv C-2010). Entre otro, e kambionan di presupuesto no ta spliká den e kuenta anual. Den e kuenta anual tin NAf 33,6 mion na eror tokante konfiabilidat i NAf 3.011 mion na duda tokante konfiabilidat. E eronan akí tin di aber entre otro ku algun suma ku a buk inhustamente riba bien propio (eigen vermogen) pa krea un reserva pa debedónan dudoso (dubieuze vorderingen), na un balor total di NAf 15,6 mion; i un montante di NAf 13 mion registrá inkorektamente komo subsidio. E duda tokante konfiabilidat di NAf 3.011 mion ta debí prinsipalmente na duda enkuanto legalidat di e entradanan di impuesto di total NAf 1.371,9 mion (46%).
- b. no ta duna un bista konfiabel di e maneho finansiero hibá. Na tur, e kuenta anual ta kontené NAf 664,5 mion na eror i NAf 5.991 mion (2.980+3.011) na duda relashoná ku legalidat i konfiabilidat. Pa por bisa ku e kuenta anual ta duna un bista konfiabel, e no tin mag di kontené mas ku NAf 17 mion na eror i/òf duda. Pues, ya ku e kuenta anual akí no ta kumpli ku e kriterio ei, un persona ku ta usa e kuenta anual no ta haña un bon bista di posishon finansiero i resultado di Pais.

Konkluendo, nos opinion di e kuenta anual ta lo siguiente:

1. e kompromisonan finansiero i e entrada- i gastunan na 2018 no a sosodé konforme lei i e demas reglanan fihá den lei (no tin legalidat finansiero).
2. e kuenta anual no ta duna un bista konfiabel di posishon finansiero di Pais riba dia 31 di desèmber 2018 ni di e resultado di aña 2018.

Konsekuentemente Kontraloria ta di opinion ku e kuenta anual no ta duna un bista konfiabel di posishon finansiero di Pais riba dia 31 di desèmber 2018 ni di e resultado di aña 2018. Pues Parlamento òf e persona ku ta usa e kuenta anual no ta haña un bon bista di posishon finansiero i resultado di Pais. Pa e motibunan akí Kontraloria no por duna un opinion favorabel pa e kuenta anual 2018.

E resultado- i konklushonnan menshoná akiriba ta debí ku e maneho finansiero no ta na òrdu ni kontrolabel.

E maneho finansiero no ta na òrdu ni kontrolabel debí ku:

1. ainda e ministerionan no ta kumpliando ku e eksigensianan mínimo pa loke ta atministrashon na òrdu i kontrolabel fihá den e Ordenansa Nashonal di Maneho Finansiero (Lv Fb), manera separashon di funshon, bon kontrol interno di entrada, nombramentu di funshonario di pago (betalingsordonnateur), sòru pa (suficiente di) e funshonnan di kontrol interno na e diferente ministerionan ta yená, i sòru ku ta kumpli ku e tareanan di kontrol interno rekerí, por ehèmpel kontrol di e datonan prosesá den e diferente sistemanan di atministrashon.
2. no ta kumpliando ku (tur) e demas disposishonnan fihá den e Lv Fb, entre otro, ku mester traha dekretonan nashonal i dekretonan ministerial pa elaborá entre otro e prosedimentunan ku mester sigui ora ta imponé, kobra, paga i hasi restitushon di entradanan ku no ta kai bou di impuesto. Además, no ta inkluí un relato di 'Atministrashon di Propiedat Inmóbil' komo un dokumento apart huntu ku e kuenta anual.

Debí na e defisiensianan akí, Pais no tin suficiente garantia ku:

- kobransa di e entradanan i pago di e gastunan a sosodé di akuerdo ku lei;
- ni ku e sifranan den e kuenta anual ta duna un bista konfiabel.

Komo resultado di e defisiensianan menshoná akiriba, e kuenta anual tin e erornan di legalidat i konfiabilidat konstatá, na un balor total di NAf 664,5 mion, i duda na un balor total di NAf 5.991 mion. Den anekso 1, tabèl 7 i 8, por haña e eror- i dudanan akí partí pa kada ministerio.

Na 2018, Pais a duna di konosé ku e lo pone i tene su maneho finansiero na òrdu. Loke lo muestra (definitivamente) ku a kumpli ku e meta akí ta si kuenta anual di Pais pa 2021 risibí un sertifikashon di kontrol di accountant ku un opinion favorabel (goedkeurende controleverklaring) i ser aprobá pa Parlamento na tempu. Pa logra esaki, gobièrnu a formulá un plan. Durante e investigashon, a konstatá ku realisashon di e medidanan ta kanando atras kompará ku loke a plania. Entre otro pa e motibu ei, Kontraloria ta ofresé e siguiente rekomendashonnan den e rapòrt akí.

Ta rekomendá Parlamento pa:

1. pidi gobièrnu pa, provishonalmente, duna Parlamento e informashon nesesario tokante e ekseso total di presupuesto di NAf 277,2 mion pa Parlamento por evaluá e eksesonan akí promé ku e aprobá e kuenta anual di 2018 ku e kambionan di presupuesto;

2. pèrkurá pa mas pronto posibel minister di Finansa i Konseho di Minister tambe sigui e rekomendashonnan menshoná akibou, en bista di e meta di logra un sertifikashon di kontrol favorabel pa kuenta anual di 2021.

Ta rekomendá Minister di Finansa i e demas ministernan di Konseho di Minister (i e ministerionan) pa:

1. duna máximo prioridat na realisashon di e ophetivonan inkluí den e Roadmap i fomentá esaki den nan respektivo ministerionan. Mester fiha pa ki fecha mester kompletá kada un di e plan- i akshonnan den e Roadmap i monitóriá nan progreso kontinuamente. Ora konstatá ku ta desviando for di loke a plania, mester atendé esaki i hasi kualke adaptashon nesesario inmediatamente;
2. fomentá e ophetivonan di e Roadmap den nan ministerionan pa asina tur empleado por duna nan aporte pa por alkansá esakinan;
3. pèrkurá pa disponibilitat di personal dediká i e fondonan nesesario;
4. raportá tur luna na sektor di Maneho Finansiero i Presupuestario tokante ehekushon di e presupuesto i tokante si tin ekseso di presupuesto ku ta menasá, pa asina evitá ekseso di presupuesto kontra lei;
5. duna akklarashon den e kuenta anual tokante e kambionan di presupuesto (inklusu e eksesonan di presupuesto) pa kada ministerio;
6. kumpli ku lei i e demas reglanan fihá a base di lei; entre otro esei ta enserá ku mester nombra e funshonarionan di pago (betalingsordonnateurs) manera lei ta preskribí;
7. koregí e defisiensianan konstatá den e informe anual na un manera uniforme.

Ademas, e Konseho di Minister tin ku pone e atenshon nesesario na archivá e informashon di kontrol, pasó esaki tin hopi influensia riba e tipo di sertifikashon di kontrol di e accountant i ku e sertifikashon akí por wòrdu duná na tempu.

Por último, nos ta rekomendá minister di Finansa pa menshoná e gastu- i ganashinan di e organisashonnan ku ta parti di sektor kolektivo den e splikashon ku ta kompañá e kuenta anual, i kobra e debedónan urgentemente.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doelstelling

De Rekenkamer heeft de wettelijke taak om de jaarrekening van het Land te onderzoeken. De onderzochte jaarrekening en het oordeel van de Rekenkamer hierover worden aan de Staten aangeboden. Zonder dit oordeel kunnen de Staten de jaarrekening niet vaststellen en ook geen décharge verlenen aan de ministers voor het gevoerde beleid.¹ Bovendien is de bevolking in staat om aan de hand van deze onderzoeksresultaten rekenschap te vragen aan de overheid. Om een oordeel te kunnen geven over deze jaarrekening heeft de Rekenkamer twee onderzoeksvragen geformuleerd.

1.2 Centrale onderzoeksvragen

Dit rapport beantwoordt de volgende twee onderzoeksvragen:

1. Zijn de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten in het jaar 2018 tot stand gekomen in overeenstemming met de wet- en regelgeving (financiële rechtmatigheid)?
2. Geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat van 2018?

Deze onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in de volgende deelvragen:

1. Zijn de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten tot stand gekomen overeenkomstig de vastgestelde landsbegroting en de andere relevante wettelijke regelingen (financiële rechtmatigheid)?
2. Is het financieel beheer ordelijk en controleerbaar volgens de eisen in de Lv Fb²?
3. Is de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van de Lv C-2010?
4. Is het gevoerde financieel beheer getrouw weergegeven in de jaarrekening?

1.3 Werkwijze

De Rekenkamer heeft bij het onderzoeken van de jaarrekening 2018 gecontroleerd of deze financieel rechtmatig en getrouw is. Hierbij zijn onder andere de jaarrekening en de onderliggende documenten geanalyseerd. Ook is gebruik gemaakt van de verrichte controlewerkzaamheden van de interne accountant van het Land, de SOAB³. Deze werkzaamheden zijn hiervoor eerst door de Rekenkamer beoordeeld en akkoord bevonden.

---

¹ Artikel 68 lid 2 en artikel 85 lid 5 van de Staatsregeling van Curaçao, bijlage behorende bij A.B. 2010, no. 86. Artikelen 50 en 51 van de Landsverordening comptabiliteitsvoorschriften Curaçao, A.B. 2010, no. 87 bijlage b.

² P.B. 2015, no. 79.

³ Artikel 24 van de Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao A.B. 2010, no. 87 bijlage h.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 behandelt de deelvraag ‘Zijn de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten tot stand gekomen overeenkomstig de vastgestelde landsbegroting en andere relevante wettelijke regelingen (financiële rechtmatigheid)?’. In hoofdstuk 3 wordt de deelvraag ‘Is het financieel beheer ordelijk en controleerbaar volgens de eisen in de Lv Fb?’ beantwoord. In dit hoofdstuk wordt ook kort ingegaan op de stand van zaken van de implementatie van het plan van aanpak van de regering om het financieel beheer te verbeteren. De deelvragen ‘Is de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van de Lv C-2010?’ en ‘Is het gevoerde financieel beheer getrouw weergegeven in de jaarrekening?’ worden behandeld in hoofdstuk 4. Hierna volgen in hoofdstuk 5 de aanbevelingen. Hoofdstuk 6 bevat een weergave van de reactie van het Ministerie en de minister van Financiën op het rapport. Tot slot bevat hoofdstuk 7 het nawoord van de Rekenkamer.

2 FINANCIËLE RECHTMATIGHEID

Financiële rechtmatigheid houdt in dat verplichtingen, uitgaven en ontvangsten verantwoord in de jaarrekening overeenstemmen met de vastgestelde landsbegroting en de andere relevante wettelijke regelingen. Dit hoofdstuk beantwoordt de eerste deelvraag: **Zijn de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten tot stand gekomen overeenkomstig de vastgestelde landsbegroting en de andere relevante wettelijke regelingen?** In de eerste sub-paragraaf wordt antwoord gegeven op het eerste gedeelte van deze vraag en in de tweede sub-paragraaf op het tweede gedeelte van de vraag.

2.1 Niet in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting

De verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten zijn niet tot stand gekomen volgens de vastgestelde landsbegroting. Deze begroting betreft de vastgestelde landsbegroting 2018 plus de wijzigingen hierop.

De begroting⁴ 2018 is op 20 december 2017 door de Staten vastgesteld. Dit is conform artikel 16 lid 1 van de Lv C-2010 dat vermeldt dat de inspanningen erop gericht zijn dat de begroting door de Staten wordt vastgesteld in het jaar voorafgaande aan dat waarop deze betrekking heeft. De eerste wijziging⁵ op deze vastgestelde begroting is op 4 juli 2018⁶ door de Staten vastgesteld. Op 18 december 2019⁷ is de tweede en laatste wijziging vastgesteld door de Staten. Deze begrotingswijzigingen zijn beiden niet binnen de wettelijke⁸ termijnen vastgesteld. Volgens artikel 42 lid 1 en artikel 46 leden 1 en 2 van de Lv C-2010 dienen de vaststelling van de begrotingswijzigingen op drie vaste momenten in een jaar te geschieden, namelijk uiterlijk op 15 mei, 15 augustus en 15 november.

Bij het vergelijken van de werkelijke en de vastgestelde begrote uitgaven en inkomsten per ministerie blijkt dat er sprake is van begrotingsoverschrijdingen⁹ voor een totaalbedrag van NAf 277,2 miljoen. De overschrijdingen bestaan uit de totale uitgaven (inclusief de verplichtingen) die op ministerieniveau totaal NAf 153,6 miljoen hoger zijn dan de uitgaven conform de vastgestelde begroting terwijl de ontvangsten NAf 123,6 miljoen lager zijn dan de inkomsten volgens deze begroting.

---

⁴ P.B. 2017, no. 104.

⁵ Dit is op 4 mei 2018 aan de Staten aangeboden en conform de ingediende documenten betreft het de eerste wijziging op de begroting.

⁶ P.B. 2018, no. 37.

⁷ P.B. 2019, no. 83.

⁸ Artikel 46 lid 2 van de Lv C-2010.

⁹ Artikel 45 lid 2 van de Lv C-2010.

De begrotingsoverschrijdingen worden in tabel 1 per ministerie nader gespecificeerd.

Tabel 1 – Begrotingsoverschrijdingen per ministerie in NAF en in %

Ministeries	Vastgestelde Begroting P.B. 2017 No. 104	Vastgestelde eerste wijziging op de vastgestelde begroting P.B. 2018 No.37	Vastgestelde tweede wijziging op de vastgestelde begroting P.B. 2019 No. 83	Vastgestelde begroting inclusief de vastgestelde wijzigingen	Jaarrekening	Overschrijding per ministerie	% t.o.v. de totale overschrijding uitgaven
Uitgaven Gewone Dienst (GD)							
SO	59.399.200	75.500	(296.288)	59.178.412	56.232.875	N.v.t.	N.v.t.
AZ	48.264.600	306.200	481.555	49.052.355	48.861.524	N.v.t.	N.v.t.
BPD	171.455.700	1.575.700	313.277	173.344.677	172.628.758	N.v.t.	N.v.t.
JUS	217.731.200	6.426.900	5.250.263	229.408.363	234.156.891	4.748.528	3
VVRP	82.246.600	5.336.900	(11.370.300)	76.213.200	100.340.791	24.127.591	16
EO	50.986.300	2.342.600	(656.818)	52.672.082	63.637.053	10.964.971	7
OWCS	342.338.400	7.184.200	(2.574.016)	346.948.584	352.483.933	5.535.349	4
SOAW	569.765.900	(17.013.900)	(409.892.016)	142.859.984	139.699.747	N.v.t.	N.v.t.
GMN	762.868.600	(7.792.100)	(401.652.937)	353.423.563	362.351.015	8.927.452	6
FIN	200.957.600	36.358.000	(13.180.771)	224.134.829	180.415.746	N.v.t.	N.v.t.
Totaal GD	2.506.014.100	34.800.000	(833.578.051)	1.707.236.049	1.710.808.333	54.303.891	35
Uitgaven Kapitaaldienst (KD)							
SO	692.000	-	-	692.000	492.201	N.v.t.	N.v.t.
AZ	1.165.000	-	-	1.165.000	1.147.392	N.v.t.	N.v.t.
BPD	-	-	-	-	1.079.959	1.079.959	1
JUS	12.694.600	(4.000.000)	-	8.694.600	2.955.030	N.v.t.	N.v.t.
VVRP	42.070.000	-	-	42.070.000	14.301.230	N.v.t.	N.v.t.
EO	154.800	-	-	154.800	1.453.393	1.298.593	1
OWCS	26.039.100	-	-	26.039.100	16.015.092	N.v.t.	N.v.t.
SOAW	12.463.400	-	-	12.463.400	18.830.737	6.367.337	4
GMN	11.435.000	-	-	11.435.000	101.935.398	90.500.398	59
FIN	2.078.844.000	(2.033.622.900)	-	45.221.100	21.691.232	N.v.t.	N.v.t.
Totaal KD	2.185.557.900	(2.037.622.900)	-	147.935.000	179.901.664	99.246.287	65
Totale overschrijding uitgaven (GD en KD)						153.550.178	100

Ministeries	Vastgestelde Begroting P.B. 2017 No. 104	Vastgestelde eerste wijziging op de vastgestelde begroting P.B. 2018 No.37	Vastgestelde tweede wijziging op de vastgestelde begroting P.B. 2019 No. 83	Vastgestelde begroting inclusief de vastgestelde wijzigingen	Jaarrekening	Overschrijding per ministerie	% t.o.v. de totale overschrijding inkomsten
Inkomsten Gewone Dienst (GD)							
SO	675,300	-	-	675,300	10,532,561	N.v.t.	N.v.t.
AZ	12,330,700	-	-	12,330,700	12,210,543	120,157	0.1
BPD	6,600,000	-	-	6,600,000	10,499,567	N.v.t.	N.v.t.
JUS	21,484,200	-	3,976,285	25,460,485	25,648,737	N.v.t.	N.v.t.
VVRP	54,733,700	12,760,600	(1,548,674)	65,945,626	61,018,661	4,926,965	4
EO	1,700,000	(850,000)	-	850,000	2,763,619	N.v.t.	N.v.t.
OWCS	8,771,700	(1,500,000)	2,094,338	9,366,038	3,339,335	6,026,703	4.9
SOAW	417,440,100	-	(411,500,000)	5,940,100	15,283,536	N.v.t.	N.v.t.
GMN	401,233,100	-	(393,700,000)	7,533,100	5,282,437	2,250,663	1.8
FIN	1,572,045,300	24,389,400	(32,900,000)	1,563,534,700	1,505,756,510	57,778,190	46.7
Totaal GD	2,497,014,100	34,800,000	(833,578,051)	1,698,236,049	1,652,335,506	71,102,678	57.5
Inkomsten Kapitaaldienst (KD)							
SO	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
AZ	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
BPD	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
JUS	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
VVRP	150,000	-	-	150,000	-	150,000	0.1
EO	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
OWCS	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
SOAW	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
GMN	-	-	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.
FIN	2,185,407,900	(2,037,622,900)	-	147,785,000	95,391,333	52,393,667	42.4
Totaal KD	2,185,557,900	(2,037,622,900)	-	147,935,000	95,391,333	52,543,667	42.5
Totale overschrijding inkomsten (GD en KD)						123,646,345	100

De hierboven vermelde afwijkingen ten opzichte van de door de Staten vastgestelde begroting zijn ondanks dat de wet¹⁰ dit voorschrijft niet in de jaarrekening toegelicht. Hierdoor ontbreken belangrijke gegevens zoals de redenen en de (financiële) impact van deze wijzigingen. Het gevolg hiervan is dat de Staten en de gebruiker van de jaarrekening niet over de nodige informatie beschikken om te beoordelen of deze afwijkingen (begrotingswijzigingen) terecht zijn geweest. De Staten kunnen bovendien hun taak om de regering te controleren niet goed uitoefenen als zij de jaarrekening van het Land inclusief de begrotingswijzigingen hierin vaststellen zonder de nodige informatie inzake deze wijzigingen te hebben ontvangen. De aanvaardbaarheid van de overschrijdingen kunnen zodoende niet door de Staten worden beoordeeld. Het hierboven vermelde komt het recht van de Staten om wijzigingen over de vastgestelde landsbegroting goed of af te keuren (het budgetrecht) niet ten goede.

¹⁰ Artikel 32 van de Lv C-2010.

2.2 Niet in overeenstemming met de andere relevante wettelijke regelingen

De verplichtingen en de uitgaven zijn niet tot stand gekomen volgens de andere relevante wettelijke regelingen, zoals onder andere de regelingen voor subsidies, overdrachten en aanbestedingen. Het totaal hiermee gemoeide bedrag betreft NAf 353,7 miljoen (zie bijlage 1, tabel 5. Dit betreft alle rechtmatigheidsfouten met uitzondering van de begrotingsoverschrijdingen). Dit bedrag van NAf 353,7 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door diverse onrechtmatigheden van totaal NAf 320,8 miljoen. Deze onrechtmatigheden betreffen verstrekte subsidies zonder de vereiste ministeriële beschikkingen aan negen stichtingen voor een totaalbedrag van NAf 261,7 miljoen alsmede verrichte overdrachten aan twee instellingen zonder een getekende overeenkomst voor een totaal NAf 59,1 miljoen.

Verder is het onzeker of de uitgaven en de ontvangsten van totaal NAf 2.980 miljoen volgens de andere relevante wettelijke regelingen zijn ontstaan (rechtmatigheidsonzekerheid; zie bijlage 1 tabel 6). Deze onzekerheid bestaat bij onder andere de belastinginkomsten voor NAf 1.371,9 miljoen, de verstrekte subsidies en overdrachten van totaal NAf 306,5 miljoen, de beloning van personeel voor NAf 304,2 miljoen en het verbruik van goederen en diensten voor NAf 202 miljoen. Deze onzekerheid wordt veroorzaakt doordat het financieel beheer niet ordelijk en niet controleerbaar is (zie hoofdstuk 3).

2.3 Oordeel: geen financiële rechtmatigheid

De verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten zijn niet tot stand gekomen overeenkomstig de vastgestelde landsbegroting en de andere relevante wettelijke regelingen. De basis voor dit oordeel is:

1. de begrotingsoverschrijdingen (rechtmatigheidsfout) van totaal NAf 277,2 miljoen;
2. de verplichtingen en de uitgaven zijn niet tot stand gekomen volgens andere relevante wettelijke regelingen. De rechtmatigheidsfout is totaal NAf 353,7 miljoen;
3. de uitgaven en de ontvangsten waarvan het onzeker is of deze volgens de relevante wettelijke regelingen zijn ontstaan. Deze rechtmatigheidsonzekerheid is totaal NAf 2.980 miljoen.

3 ORDELIJK- EN CONTROLEERBAARHEID VAN HET FINANCIËEL BEHEER

Een ordelijk en controleerbaar financieel beheer is een belangrijke voorwaarde om de ontvangsten en uitgaven van het Land te controleren. Hierdoor zijn de minimale eisen voor een ordelijk en controleerbaar financieel beheer in de Lv Fb¹¹ geregeld. Deze eisen zijn als normen gebruikt om de ordelijk- en controleerbaarheid van het financieel beheer bij het Land te toetsen. Dit hoofdstuk behandelt de tweede deelvraag: **Is het financieel beheer ordelijk en controleerbaar volgens de vereisten in de Lv Fb?** Op basis van de hierboven vermelde toetsing wordt antwoord gegeven op deze vraag. Hieronder worden de onderzoeksresultaten, de verrichte werkzaamheden en de gehanteerde normen gepresenteerd.

3.1 Niet ordelijk en niet controleerbaar

Uit het onderzoek is gebleken dat het financieel beheer niet ordelijk en controleerbaar is daar dit niet voldoet aan de minimale twaalf eisen hiervoor opgenomen in de Lv Fb¹². Hieronder worden deze eisen opgesomd en waar nodig kort toegelicht.

- a. De preventieve beveiliging met betrekking tot het handelen door het aanbrengen van beperkingen in de bevoegdheden van de functionarissen.
Dit houdt in dat tenminste binnen de meest bepalende processen de vereiste functiescheidingen zoals tussen degene die een verplichting aangaat en degene die deze controleert aanwezig zijn teneinde de betrouwbaarheid van de informatie te waarborgen.
- b. De voorwaarden zoals een interne controlefunctie voor de uitoefening van interne controle.
- c. De tekenbevoegdheden dienen geregeld te zijn. Het betreft de tekenbevoegdheden voor onder andere het aangaan van verplichtingen en de betaalbaarstelling van facturen door de betalingsordonnateurs.
- d. Het opstellen van instructies, richtlijnen, normen en budget voor de verantwoordelijke overheidsfunctionarissen. De ministeries dienen te beschikken over instructies, richtlijnen en normen inzake onder andere het aangaan van verplichtingen, de subsidies en overdrachten en hun inkomsten. Deze dienen over het algemeen door het Ministerie van Financiën te zijn uitgevaardigd, door de RvM of door de verantwoordelijke minister(s).
- e. De vastlegging van de administratieve organisatie in een handboek. Dit is een handboek inzake de Administratieve Organisatie/Interne Beheersing (hierna: AO/IB) dat aan de gebruikers inzicht verschaft in onder andere de hierin beschreven processen en de richtlijnen die zij dienen te volgen bij deze processen.

---

¹¹ Artikel 2 lid 2.

¹² Artikel 2 lid 3.

- f. De beveiliging van de bezittingen. Het betreft formele regels en procedures voor het beheren en bewaken van de materiële bezittingen van het Land.
- g. De juiste, tijdige en volledige registratie van transacties in de financiële administratie.
- h. De informatiebeveiliging van de gegevens vastgelegd in de financiële administratie.
- i. De controle op de administratie van de gegevens en de informatie die hieruit volgt.
- j. De controle dat de eigendommen van de overheid bestaan.
- k. De controle op primaire verantwoordingsverslagen zoals managementrapporten.
- l. De toetsing van de gehanteerde normen bij de controle bedoeld in de onderdelen i tot en met k.

Tijdens dit onderzoek is het financieel beheer over het dienstjaar 2018 getoetst op basis van de hierboven vermelde eisen. Hieronder wordt de aangetroffen situatie per eis kort beschreven.

- a. Er is nagegaan in hoeverre de vereiste functiescheidingen bij de processen van de grote uitgavenposten zoals personeelskosten, subsidie en overdrachten aanwezig zijn. Alsook binnen de inkomstenprocessen. Geconstateerd is dat er functiescheidingen bestaan maar deze zijn niet voldoende genoeg om de betrouwbaarheid van onder andere de personeelsuitgaven van het Land te waarborgen. Zo is er geen functiescheiding geregeld tussen degene die in het salarissysteem muteert en degene die deze mutaties controleert. Terwijl de salarissen een van de grootste uitgavenposten zijn, te weten NAf 443 miljoen oftewel 26% van de totale uitgaven van NAf 1.711 miljoen. Verder ontbreken de vereiste functiescheidingen in de processen van diverse andere inkomsten zoals de paspoorten¹³, rijbewijzen en alle inkomsten van het Ministerie van GMN zoals de inkomsten gegenereerd door de uitvoerende instanties Geneeskunde en Gezondheidszaken en Veterinaire Zaken.
- b. Uit het onderzoek blijkt dat de interne controlefunctie bij zeven ministeries niet is ingevuld en bij het Ministerie van Financiën onvoldoende is ingevuld wegens een gebrek aan menskracht. Deze situatie heeft als gevolg dat er (geen) voldoende interne controles bij de ministeries verricht (kunnen) worden. Zo zijn onder meer de vereiste controles onder de hierboven vermelde letters i tot en met k niet verricht. Het gevolg hiervan is dat fouten en gebreken in handelingen van de functionarissen niet (tijdig) ontdekt en gecorrigeerd worden.
- c. De tekenbevoegdheden voor het aangaan van verplichtingen waren in het dienstjaar 2018 voor alle ministeries geregeld. De bevoegdheden van de betalingsordonnateurs waren alleen bij het Ministerie van VVRP zoals voorgeschreven¹⁴ geregeld. De namen van de betalingsordonnateurs van de overige acht ministeries zijn weliswaar in de financiële

---

¹³ Verwezen wordt naar het rapport 'Doeltreffendheid interne beheersing rondom de processen uitgifte van paspoorten en rijbewijzen' uitgebracht door de Rekenkamer.

https://www.rekenkamercuracao.cw/files/rapport_puzonderzoek__1576780832.pdf.

¹⁴ Artikel 1 d en artikel 14 van de Lv Fb.

administratie (hierna: E-One) van het Land opgenomen maar dit is niet voldoende. Volgens de Lv Fb dienen de betalingsordonnateurs namelijk te worden aangewezen door de secretaris-generaal van het betrokken ministerie. Deze aanwijzing geldt vanaf het moment dat een overheidsfunctionaris in het register van de betalingsordonnateurs van zijn ministerie wordt opgenomen. Dit register wordt beheerd door de betreffende secretaris-generaal. Het wordt bewaard bij het betrokken ministerie en dient te allen tijde beschikbaar te zijn voor raadpleging door het Ministerie van Financiën. Het opnemen van de namen van overheidsfunctionarissen in E-One als zijnde betalingsordonnateurs dient plaats te vinden nadat deze functionarissen hiervoor aangewezen zijn conform de opgenomen voorschriften in de wet en niet eerder.

- d. Voor het aangaan van verplichtingen, de subsidies en overdrachten zijn diverse instructies, richtlijnen en normen beschikbaar. Echter ontbreken (bijgewerkte) instructies, richtlijnen en normen voor de inkomsten gegenereerd bij alle ministeries. Voorbeelden hiervan zijn de inkomsten inzake erfpachten en huurgronden, bouwvergunningen, keuringen van motorrijtuigen en naheffingsaanslagen voor de diverse nummerverkooplokaliteiten.
- e. In 2010 heeft het Land AO/IB handboeken voor alle ministeries beschreven. Deze handboeken zijn echter niet geformaliseerd en zijn niet meer 'up to date'.
- f. Het Land heeft nog geen formele regels en procedures voor het beheren en bewaken van haar materiële bezittingen. In de 'Management Letter' hieromtrent die door de SOAB in 2013 is uitgebracht, staat opgenomen dat het Land geen beleid, procedures en richtlijnen betreffende haar materieel beheer heeft. Hierin staan ook diverse aanbevelingen om deze tekortkomingen weg te werken zoals de onderdelen die uitgewerkt dienen te worden in procedures betreffende de monitoring, controle en verantwoording van de oplevering van de activa. Echter, zijn deze tot op heden nog niet opgevolgd waardoor het Land geen optimale beveiliging heeft van haar waarden/bezittingen.
- g. Het Land kampt nog steeds met problemen inzake de juiste, tijdige en volledige registratie van transacties in haar administratie. Dit blijkt uit het feit dat er facturen van het dienstjaar 2018 ten laste van het resultaat van het dienstjaar 2019 (in E-One) zijn gebracht. Deze facturen dienen conform de wettelijke¹⁵ bepalingen ten laste van het resultaat van het dienstjaar 2018 te worden verantwoord daar deze ontvangen zijn voordat de administratie eind april 2019 is afgesloten en de betreffende goederen en diensten vóór 1 maart 2019 zijn geleverd.
- h. De informatiebeveiliging vertoont een tekortkoming omdat onder andere onbevoegden toegang hebben tot het belastingsysteem van de Landsontvanger (hierna: het

---

¹⁵ Artikel 3 en artikel 20 lid 1 van de Lv Fb.

Belastingstelsel) terwijl dit systeem de primaire registratie bevat van de grootste inkomstenpost van het Land.

- i. De vereiste controles onder de hierboven vermelde letters i tot en met k, namelijk controle op de administratie van de gegevens en de informatie die hieruit volgt, het bestaan van de eigendommen van de overheid, de controle op de primaire verantwoordingsverslagen en de toetsing van de gehanteerde normen bij deze controles worden niet (voldoende) verricht. Dit wordt veroorzaakt doordat de interne controlefuncties niet (volledig) zijn ingevuld.

Bovendien is geconstateerd dat niet (geheel) is voldaan aan de onderstaande overige bepalingen van de Lv Fb.

1. Het opstellen van landsbesluiten en ministeriële regelingen ter nadere uitwerking van de bepalingen in het financieel beheer (totaal elf¹⁶). Hieraan is niet volledig voldaan. Drie van de elf besluiten/regelingen zijn opgesteld, namelijk het Landsbesluit subsidie¹⁷, de Regeling procedureregels kleine kas¹⁸ en het Landsbesluit aanbestedingsregels¹⁹. De overige landsbesluiten en ministeriële regeling ter nadere uitwerking van onder meer procedures voor instelling van de invordering, incasso, kwijting en teruggave van ontvangsten, anders dan belastingen, alsmede de vorm en inhoud van daarbij gebruikte documenten en regels voor kwijtschelding en oninbaar verklaring van vorderingen zijn niet opgesteld.
2. Het opnemen van een verslag 'Beheer van de onroerende zaken' als afzonderlijke nota bij de jaarrekening²⁰. Hieraan is niet voldaan.

Verder is geconstateerd dat vorderingen²¹ van totaal NAf 59,4 miljoen die ouder zijn dan een jaar nog niet zijn geïncasseerd. Deze vorderingen betreffen onder andere aflossingen op leningen die zijn verstrekt aan de Ontwikkelingsbank van de Nederlandse Antillen (OBNA) ter waarde van NAf 14 miljoen, de Fundashon Kas Popular (hierna: FKP) ter waarde van NAf 24,5 miljoen en Integrated Utility Holding N.V. (Aqualectra) ter waarde van NAf 20,9 miljoen.

---

¹⁶ Artikelen 9 lid 8; 11; 13 lid 3; 16; 17 lid 3; 18 lid 2; 23; 21; 25 lid 1; 35 en 42.

¹⁷ PB 2016, no. 81.

¹⁸ PB 2016, no. 90.

¹⁹ PB 2018, no. 9.

²⁰ Artikel 39 lid 4.

²¹ Volgens Artikel 23 van de Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao zal de Rekenkamer er zoveel mogelijk op toezien of de vorderingen van het Land met de vereiste voortvarendheid worden afgewikkeld.

Ernstige tekortkomingen in het financieel beheer

Als een ministerie niet aan de wettelijke bepalingen betreffende het financieel beheer voldoet is er sprake van een tekortkoming. Een ernstige tekortkoming is als deze:

1. leidt of kan leiden tot een ongezond financieel beheer;
2. op veel plaatsen aanwezig is binnen de ministeries of structureel van aard is;
3. betrekking heeft op kritieke processen/posten; of
4. leidt tot hoge financiële risico's.

Het financieel beheer heeft ernstige tekortkomingen. Dit blijkt uit de begrotingsoverschrijdingen bij alle ministeries van totaal NAf 277,2 miljoen, de onrechtmatige verplichtingen en uitgaven van totaal NAf 353,7 miljoen, de onzekerheid over de rechtmatigheid van de uitgaven en de ontvangsten van totaal NAf 2.980 miljoen en het feit dat het Land niet voldoet aan de minimale wettelijke eisen van een ordelijk en controleerbaar financieel beheer.

Door deze ernstige tekortkomingen heeft het Land onvoldoende waarborgen voor:

- het rechtmatig innen van de ontvangsten en betalen van de uitgaven;
- een getrouwe verantwoording van de cijfers in de jaarrekening.

Onderstaande tabel geeft de top vijf ernstige tekortkomingen weer en de jaarrekeningposten waarop deze betrekking hebben.

Tabel 2 – Top vijf jaarrekeningposten met ernstige tekortkomingen²² en hun impact op de jaarrekening in (x NAF miljoen)

No.	Jaarrekeningpost	Omschrijving ernstige tekortkoming	Totaal fout		Totaal onzeker	
			R	G	R	G
1.	Belastingen	De AO/IB is niet betrouwbaar omdat onder andere onbevoegden toegang hebben tot het Belastingstelsel.	–	–	1.371,9	1.371,9
2.	Andere inkomsten	Geen (voldoende) procedures voor inkomsten zoals erfpacht en vergunningen. Alsook de AO/IB van de processen zoals inkomsten van paspoorten en rijbewijzen zijn niet voldoende.	–	–	66,6	66,6
3.	Beloning van personeel	De AO/IB is niet betrouwbaar omdat onder andere functiescheidingen en interne controles ontbreken.	–	–	304,2	304,2
4.	Subsidies en overdrachten	Niet volgen van procedures en richtlijnen betreffende onder andere vereiste ministeriële beschikkingen.	320,8	–	298,4	305,6
5.	Verbruik van goederen en diensten (aangaan van verplichtingen)	Niet volgen van procedures en richtlijnen betreffende onder andere verplichtingen zonder programma van eisen en betalingen door niet formeel aangewezen betalingsordonnateurs.	15,9	–	202	202
			336,7	–	2.243,1	2.250,3

Legenda:

R: Rechtigheid.

G: Getrouwheid.

PM: Pro memorie. Niet in te schatten.

Voor een overzicht van alle gesignaleerde tekortkomingen alsook de impact die deze hebben op de jaarrekening wordt verwezen naar bijlage 2.

²² De omvang van de jaarrekeningpost en het aantal ernstige tekortkomingen dat hierop betrekking heeft, zijn als criteria gebruikt voor het bepalen van de top vijf.

Het Land heeft al jaren te kampen met tekortkomingen in het financieel beheer. De Rekenkamer heeft hierdoor bij het onderzoek van de jaarrekening 2014²³ bezwaar aangetekend tegen dit financieel beheer. De RvM heeft in verband hiermee in 2017 een plan van aanpak opgesteld om de geconstateerde tekortkomingen tot en met 2014 weg te werken. In haar rapporten inzake de jaarrekeningen over de dienstjaren 2015, 2016 en 2017 heeft de Rekenkamer aangegeven dat de overheid in 2018 gestart was met de implementatie van dit plan van aanpak maar dat deze tekortkomingen nog niet waren weggewerkt²⁴. Ook is aangegeven dat het onzeker was of eventuele nieuwe tekortkomingen in het financieel beheer (betrekking hebbende op de dienstjaren 2015 en 2016) in het plan van aanpak zijn verwerkt.

Het Land is op 17 oktober 2018 schriftelijk met het Cft overeengekomen dat zij haar financieel beheer op orde zal brengen en houden²⁵. Als (ultieme) toetssteen hiervan is afgesproken dat haar jaarrekening over het dienstjaar 2021 tijdig zal worden vastgesteld en voorzien zal worden van een goedkeurende controleverklaring. Verder is ook afgesproken dat de financiële kolom van de ministeries drastisch versterkt wordt. Het Land moest ook een 'roadmap' opstellen voor de realisatie van haar goedgekeurde jaarrekening 2021.

De 'Roadmap voor een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2021'²⁶ (hierna: Roadmap) van het Land Curaçao is inmiddels opgesteld en door de RvM geaccordeerd²⁷. In deze Roadmap zijn de elf belangrijkste tekortkomingen (aandachtsgebieden) opgenomen die een gezond financieel beheer in relatie tot een goedkeurende controleverklaring belemmeren. Tot deze elf tekortkomingen behoren ook de hierboven vermelde tekortkomingen waarvoor de regering een plan van aanpak heeft opgesteld.

De elf tekortkomingen (aandachtsgebieden) op volgorde van prioriteit zijn:

1. de financiële functies die in onvoldoende mate zijn ingevuld;
2. de onzekerheid omtrent de juistheid en de rechtmatigheid van de personeelskosten;
3. de onzekerheid omtrent de juistheid en de rechtmatigheid van de subsidies en overdrachten;

---

²³ Rapport jaarrekening 2014 Curaçao met registratienummer 2017-002.

https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_curacao_2014_1518796561.pdf.

²⁴ De afzonderlijke rapporten over de jaarrekeningen 2015-2017, namelijk:

https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_2015_1545391816.pdf, hoofdstuk 4;

https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_land_2016_1551379254.pdf, hoofdstuk

3; https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_land_2017_1551380648.pdf, hoofdstuk 3.

²⁵ Memo uitgebracht door Cft op 17 oktober 2018 met als onderwerp afspraken houdbare overheidsfinanciën Curaçao en is ondertekend door de minister van Financiën, de minister van Algemene Zaken en het Cft.

²⁶ Uitgebracht door SOAB op 21 januari 2019 met als kenmerk 19/0050C/JH.

²⁷ Besluit van de RvM op 23 januari 2019 met zaaknummer 2019/002558.

4. de onjuiste waardering van de financiële vaste activa door de onzekerheid over het bestaan en volwaardigheid van de langlopende leningen en studieleningen die zijn uitgegeven;
5. de onzekerheid omtrent het bestaan, volledigheid en waardering van de materiële vaste activa;
6. de onzekerheid omtrent de juistheid, juiste periodoerekening en rechtmatigheid van de kosten verbruik goederen en diensten;
7. de onzekerheid omtrent de volledigheid, nauwkeurigheid en het bestaan van de inkomsten uit hoofde van belastingen;
8. de onzekerheid omtrent de volledigheid, nauwkeurigheid en het bestaan van diverse overige inkomsten;
9. de begrotingsoverschrijdingen die niet vooraf door de Staten zijn vastgesteld;
10. de onzekerheid over het geheel van opgenomen rechten en verplichtingen in de jaarrekening;
11. het ontbreken van een bevestiging van de RvM bij de jaarrekening.

De geïdentificeerde tekortkomingen zijn op hoofdlijnen uitgewerkt in projecten en uit te voeren werkzaamheden opdat de betreffende tekortkomingen opgelost worden alsmede de tijdsplanning waarin dit dient te gebeuren. De voortgang van deze planning wordt per kwartaal middels een UR door de minister van Financiën aan de RvM gerapporteerd.

Uit de UR van eind 2019 blijkt dat het Land achterloopt op de realisatie van haar werkzaamheden om de tekortkomingen op te lossen. Volgens de Roadmap moesten vijf van de elf tekortkomingen per eind 2019 al opgelost zijn maar dit is nog niet het geval. Deze vijf tekortkomingen zijn:

1. de financiële functies die in onvoldoende mate zijn ingevuld;
2. de onzekerheid omtrent de juistheid en de rechtmatigheid van de personeelskosten;
3. de onzekerheid omtrent de juistheid en de rechtmatigheid van de subsidies en overdrachten;
4. de onjuiste waardering van de financiële vaste activa door de onzekerheid over het bestaan en de volwaardigheid van de langlopende leningen en studieleningen die zijn uitgegeven;
5. de begrotingsoverschrijdingen die niet vooraf door de Staten zijn vastgesteld.

De afronding van de overige zes geïdentificeerde tekortkomingen is gepland in juli 2021. Daartoe moesten de onderliggende werkzaamheden gedurende 2019 en in januari 2020 starten. Ook deze werkzaamheden lopen echter achter op de planning. De doorlooptijden worden telkens naar achteren verschoven. Voor nadere details hieromtrent wordt verwezen

naar bijlage 3. Bovendien is de voortgang op de uitvoering van de geplande werkzaamheden beperkt. Dit wordt ook door Cft aangekaart in haar reactie op de vierde UR 2019²⁸.

Voorts is vastgesteld dat de UR bij acht van de tekortkomingen geen informatie verschaft over de nieuwe afrondingsdatums. Dit is het geval voor onder andere de versterking van de financiële functies, de financiële vaste activa en de materiële vaste activa. In bijlage 3 zijn deze gevallen in de kolom 'status per 31-12-2019' met rood aangemerkt.

Tenslotte staat in de UR bij zes van de projecten als risico opgenomen dat er geen voldoende toegewijd personeel en financiële middelen beschikbaar zijn. Deze projecten hebben betrekking op de tekortkomingen inzake de beloning van personeel, de subsidies en de overdrachten, de financiële vaste activa, het verbruik van goederen en diensten, de belastinginkomsten en de andere inkomsten. Deze projecten zijn ook met oranje weergegeven in bijlage 3 in de kolom 'project'.

3.2 Oordeel: het financieel beheer is niet ordelijk en niet controleerbaar

Het financieel beheer is niet ordelijk en niet controleerbaar omdat:

1. de ministeries nog niet voldoen aan de minimale eisen van ordelijkheid en controleerbaarheid van de Lv Fb;
2. niet (geheel) wordt voldaan aan de overige bepalingen betreffende van de Lv Fb.

Hierdoor heeft het financieel beheer ernstige tekortkomingen en bestaan hoge risico's van:

- het onrechtmatig innen van de ontvangsten;
- het onrechtmatig betalen van de uitgaven;
- fouten en onzekerheden in de jaarrekening.

---

²⁸ Brief d.d. 27 februari 2020 met als kenmerk Cft 202000026.

4 GETROUW BEELD JAARREKENING

De jaarrekening dient conform de Lv C-2010 opgesteld te worden. Deze landsverordening bepaalt de inrichting en de inhoud van de jaarrekening. Door hieraan te voldoen geeft de jaarrekening een getrouw beeld van het gevoerde financieel beheer, de financiële positie en het resultaat van het Land. Dit hoofdstuk behandelt de volgende deelvragen:

- **Is de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van de Lv C-2010?**
- **Is het gevoerde financieel beheer getrouw weergegeven in de jaarrekening?**

De eerste twee sub-paragrafen geven antwoord op de vraag of de jaarrekening is opgesteld conform de Lv C-2010. De laatste sub-paragraaf behandelt de vraag of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van het gevoerde financieel beheer.

4.1 Inrichting jaarrekening nog niet volledig in overeenstemming met de Lv C-2010

De jaarrekening is nog niet volledig ingericht volgens de Lv C-2010. Een toelichting over de wijzigingen van de begroting²⁹ dient toegevoegd te worden. Zoals eerder vermeld kunnen de Staten door dit gemis geen inzicht krijgen in de begrotingswijzigingen die vastgesteld worden bij het vaststellen van de jaarrekening. Verder is de vereiste toelichting op de kapitaaldienst³⁰ niet volledig. De afschrijvingsbedragen per investering en een overzicht van nog lopende grote projecten worden niet toegelicht. Ook het totaal van de gerealiseerde financieringstransacties in relatie tot de rentelastnorm ontbreekt.

Jaarverslag niet in overeenstemming met de Lv C-2010

De Lv C-2010³¹ bepaalt dat het verslag tenminste een uiteenzetting geeft of en in hoeverre vooraf gestelde beleidsvoornemens zijn gerealiseerd. Het jaarverslag dient dus antwoord te geven op de vraag of en in hoeverre vooraf gestelde beleidsvoornemens bereikt zijn. Dit antwoord³² dient te bestaan uit feitelijke beleidsinformatie die minimaal informatie bevat over de realisatie van:

1. de beoogde output/effecten van het beleid (operationele doelstelling);
2. de geplande activiteiten om deze doelstellingen te bereiken;
3. de begrote kosten om deze doelstellingen te bereiken.

---

²⁹ Artikel 32.

³⁰ Artikel 23.

³¹ Artikel 33 lid 2.

³² Uitgangspunt is het beginsel van 'Verantwoord begroten' dat het Land toepast.

Het verslag voldoet niet aan de bepaling van de Lv C-2010 om de volgende redenen.

1. Het jaarverslag bevat voor twee Staatsorganen en voor een ministerie geen informatie over de vooraf gestelde beleidsvoornemens.
2. In dit verslag staat informatie omtrent de operationele doelstellingen van een Staatsorgaan en een ministerie terwijl de betreffende vooraf gestelde beleidsvoornemens niet in de vastgestelde Landsbegroting 2018 voorkomen.
3. Informatie over de effecten van het gevoerde beleid wordt alleen bij een ministerie vermeld.
4. Duidelijke uitleg over de realisatie van de beleidsvoornemens wordt bij geen enkel ministerie en Staatsorgaan consequent aangegeven.

Verder is de realisatie van de beleidsvoornemens niet volledig omdat het jaarverslag geen informatie verschaft over onder andere de realisatie van de operationele doelstellingen, de werkelijke kosten en de beoogde effecten. De operationele doelstellingen zijn ook niet altijd SMART geformuleerd. Hoewel de Lv C-2010 deze twee vereisten niet duidelijk meldt zijn deze wel van belang omdat de Staten hierdoor beter haar toezicht kan houden op de uitvoering van het beleid.

4.2 Inhoud jaarrekening nog niet volledig in overeenstemming met de Lv C-2010

De informatie in de jaarrekening is nog niet volledig in overeenstemming met de bepalingen van de Lv C-2010³³. Deze bepalingen schrijven voor dat de balans en de toelichting hierop een getrouw beeld geven van de financiële positie van het Land per eind van een dienstjaar. Ook dat de informatie van de rekening van baten en lasten en de toelichting daarop een getrouw beeld geven van de ontvangsten, de uitgaven en het resultaat over een dienstjaar. De jaarrekening voldoet echter niet aan deze bepalingen. De getrouwheidsfouten in de jaarrekening zijn totaal NAf 33,6 miljoen (zie bijlage 1, tabel 5). Deze fouten worden grotendeels veroorzaakt door de volgende bevindingen.

- Een onterechte onttrekking van NAf 15,6 miljoen direct van het eigen vermogen voor de voorziening van haar dubieuze debiteuren. Dit bedrag moest ten laste van haar resultaat worden verantwoord.
- Een betaling van NAf 13 miljoen aan de FKP betrekking hebbende op een claim. Voor deze betaling heeft zij terecht gebruikt gemaakt van de in 2017 hiervoor getroffen voorziening van NAf 13 miljoen. Echter, zijn er onterecht andere verwerkingen in haar administratie verricht namelijk de NAf 13 miljoen verantwoord als een subsidie maar ook als een vrijval (ten gunste van het resultaat) van de eerder getroffen voorziening. Het effect op het

---

³³ Artikelen 21 lid 1 en 24 lid 1.

resultaat is nihil maar de verantwoorde subsidies bevatten een getrouwheidsfout van NAf 13 miljoen.

Overigens meldt de Lv C-2010³⁴ dat alle baten en lasten voor alle organisaties in de collectieve sector verantwoord worden in de jaarrekening. In de toelichting op de jaarrekening is deze informatie over de collectieve sector opgenomen. Deze informatie is echter niet volledig doordat alleen het resultaat van de Sociale Verzekeringsbank (hierna: SVB) vermeld staat. De baten en de lasten van de overige 33 rechtspersonen binnen de collectieve sector (zie bijlage 5) ontbreken. Het Land beschikt alleen over vier van de jaarrekeningen over het jaar 2018 van deze rechtspersonen. Deze jaarrekeningen zijn die van het Land, de Servisio Limpiesa Kòrsou N.V. (Selikor), de SVB en het Cessantiafonds. De jaarrekeningen van de overige 29 rechtspersonen zijn niet beschikbaar. Hierdoor is de omvang van de baten en lasten van de collectieve sector niet te schatten. Dit is een getrouwheidsfout omdat de jaarrekening niet alle toelichtingen bevat.

Verder bestaat er een onzekerheid in de getrouwheid van totaal NAf 3.011 miljoen die veroorzaakt wordt door diverse jaarrekeningposten (zie bijlage 1, tabel 6). Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de onzekerheid rondom de belastinginkomsten, de subsidies en overdrachten en de beloning van het personeel. In tabel 3 staan de top vijf jaarrekeningposten³⁵ opgenomen die niet in overeenstemming zijn met de Lv C-2010 en die grotendeels de getrouwheidsonzekerheid veroorzaken.

---

³⁴ Artikelen 1 lid g en 4 lid 1.

³⁵ Omvang van de jaarrekeningpost en omvang van de geconstateerde fouten/onzekerheden gebruikt als criteria voor het bepalen van de top vijf.

Tabel 3 – Top vijf jaarrekeningposten die niet getrouw zijn (in overeenstemming zijn met de Lv C-2010)
(x NAf miljoen)

No.	Jaarrekeningpost	Omschrijving fout/onzekerheid	Getrouwheid	
			Fout	Onzekerheid
1.	Belastingen	De AO/IB is niet betrouwbaar omdat onder andere onbevoegden toegang hebben tot het Belastingstelsel.	–	1.371,9
2.	Subsidies/Overdrachten	Documentatie zoals subsidiebeschikkingen en bestelbonnen ontbreken, daar deze onder andere niet of niet juist zijn gearcheeerd. Hierdoor is de post onzeker.	–	305,6
2.	Beloning van personeel	De AO/IB is niet betrouwbaar omdat onder andere interne controles ontbreken. Ook zijn diverse Landsbesluiten die ontbreken daar deze onder andere niet of niet juist zijn gearcheeerd.	–	304,2
3.	Verbruik van goederen en diensten	AO/IB rondom het proces aangaan van verplichtingen is niet voldoende en benodigde informatie ontbreekt, daar deze onder andere niet of niet juist zijn gearcheeerd..	–	202
5.	Materiële vaste activa	Onder andere ontbreken onderliggende documenten zoals overeenkomsten om deze post te controleren.	–	PM
			–	2.183,7

Legenda:

PM: Pro memorie. Niet in te schatten.

De in tabel 3 vermelde bevindingen hebben een negatieve impact op de getrouwe weergave van de jaarrekening.

4.3 Geen getrouwe weergave van het financieel beheer in de jaarrekening

De gebruiker van de jaarrekening heeft geen getrouw inzicht over de financiële positie en het resultaat van het Land zoals de Lv C-2010³⁶ vereist omdat de jaarrekening geen getrouwe weergave geeft van het gevoerde financieel beheer. De jaarrekening heeft totaal NAf 664,5 miljoen aan fouten (zie bijlage 1 tabel 5) en totaal NAf 5.991 miljoen aan onzekerheden³⁷ (zie bijlage 1 tabel 6. Zie ook tabellen 7 en 8 voor een onderverdeling van deze fouten en onzekerheden per ministerie). Om een getrouw beeld van de financiële positie en het resultaat te geven mag deze jaarrekening niet meer dan NAf 17³⁸ miljoen aan fouten en of onzekerheden bevatten.

³⁶ Artikel 2.

³⁷ Deze bedragen kunnen hoger zijn omdat deze enkele fouten/onzekerheden bevatten die niet geschat konden worden.

³⁸ Dit is 1% van de totale uitgaven gewone dienst van NAf 1.710 miljoen. Deze norm is gebruikelijk bij de overheidsinstellingen.

4.4 Oordeel: de jaarrekening geeft geen getrouw beeld

De jaarrekening geeft geen getrouw beeld van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018. De basis voor dit oordeel is dat deze jaarrekening:

1. niet is opgesteld volgens alle betreffende bepalingen van de Lv C-2010. Het bevat NAf 33,6 miljoen aan getrouwheidsfouten en NAf 3.011 miljoen aan getrouwheidsonzekerheden;
2. geen getrouwe weergave geeft van het gevoerde financieel beheer.

Om een getrouw beeld van de financiële positie en het resultaat van het Land te geven mag deze jaarrekening niet meer dan NAf 17 miljoen aan fouten en of onzekerheden bevatten. Kortom geeft deze jaarrekening de gebruiker geen juist inzicht over de financiële positie en het resultaat van het Land. De Rekenkamer kan deze jaarrekening aldus niet goedkeuren.

5 AANBEVELINGEN

Op basis van haar bevindingen geeft de Rekenkamer de volgende aanbevelingen³⁹.

Aan de Staten wordt aanbevolen om:

1. de regering te verzoeken om de nodige informatie inzake de begrotingsoverschrijdingen van totaal NAf 277,2 miljoen voorsnog aan haar te verschaffen zodat zij deze overschrijdingen kan beoordelen voordat zij overgaat tot de vaststelling van de jaarrekening 2018 inclusief de begrotingswijzigingen;
2. er op toe te zien dat de minister van Financiën alsook de RvM de hieronder vermelde aanbevelingen zo spoedig opvolgen rekening houdende met de doelstelling van een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2021.

Aan de minister van Financiën en de overige ministers van de RvM (inclusief de ministeries) wordt aanbevolen om:

1. de realisatie van de opgenomen doelstellingen in de Roadmap als topprioriteit aan te merken en dit ook uit te dragen naar hun betreffende ministeries. De opgenomen plannen en acties hierin dienen elk een afrondingsdatum te hebben en voortdurend te worden gemonitord. Geconstateerde afwijkingen in de planning dienen terstond aangekaart te worden en indien nodig aangepast;
2. de doelstellingen in de Roadmap aan hun ministeries uit te dragen zodat elke medewerker zijn bijdrage hieraan kan leveren;
3. te zorgen voor beschikbaarheid van toegewijd personeel en de nodige financiële middelen;
4. maandelijks aan de Sector Beleid en Begrotingsbeheer te rapporteren over de begrotingsuitvoering en de dreigende begrotingsoverschrijdingen om onrechtmatige overschrijdingen hierin te voorkomen;
5. de begrotingswijzigingen (inclusief de begrotingsoverschrijdingen) in de jaarrekening per ministerie toe te lichten;
6. volgens de geldende wet- en regelgeving te handelen door onder andere de betalingsordonnateurs conform de wet aan te wijzen;
7. de geconstateerde tekortkomingen in het jaarverslag op een uniforme wijze te verbeteren.

Verder bevelen wij de minister van Financiën aan om de baten en de lasten van de organisaties die tot de collectieve sector behoren in de toelichting op de jaarrekening te vermelden en om de openstaande vorderingen met spoed te innen.

---

³⁹ Dergelijke aanbevelingen zijn ook in de rapporten inzake de jaarrekeningen 2016 en 2017 gegeven. https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_land_2016_1551379254.pdf, hoofdstuk 5; https://www.rekenkamercuracao.cw/files/jaarrekening_land_2017_1551380648.pdf, hoofdstuk 5.

6 REACTIE VAN HET MINISTERIE EN DE MINISTER VAN FINANCIËN

In het kader van de procedure hoor en wederhoor heeft de Rekenkamer op 31 maart 2020 het conceptrapport aan zowel de minister als de secretaris-generaal ad interim van het Ministerie van Financiën aangeboden. Aan hen is gevraagd om uiterlijk 15 april 2020 op het concept te reageren. De minister heeft aan de Rekenkamer aangegeven dat het ministerie wegens de situatie rondom COVID-19 momenteel geen reactie kan geven op het rapport. Verder heeft de minister aangegeven dat een eventuele reactie inzake dit rapport zal worden opgenomen in de memorie van toelichting van de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de jaarrekening.

7 NAWOORD REKENKAMER

Aan de hand van de onderzoeksresultaten heeft de Rekenkamer geconcludeerd dat de jaarrekening geen getrouw beeld geeft van de financiële positie van het Land per 31 december 2018 en het resultaat over 2018. De jaarrekening bevat met betrekking tot de rechtmatigheid en de getrouwheid totaal NAf 664,5 miljoen aan fouten en NAf 5.991 miljoen aan onzekerheden. Deze fouten en onzekerheden worden voornamelijk veroorzaakt doordat de AO/IB van belangrijke jaarrekeningposten zoals belastinginkomsten, andere inkomsten, beloning van personeel, subsidies en overdrachten onvoldoende is. De geconstateerde tekortkomingen die van invloed zijn op eminente systemen, zoals het Belastingstelsel en het salarissysteem, spelen ook een rol bij deze onzekerheden. Een andere reden voor deze onzekerheden is het feit dat de controle-informatie zoals overeenkomsten, subsidiebeschikkingen, jaarrekeningen van deelnemingen en overheidsentiteiten en facturen ontbreekt. Het ontbreken van controle-informatie wordt op haar beurt grotendeels veroorzaakt doordat de ministeries deze informatie onder andere niet archiveren, de procedures inzake archivering niet naleven, er geen duidelijkheid bestaat over de informatie die gearchiveerd moet worden en/of de informatie niet overzichtelijk en systematisch gearchiveerd is.

De hierboven vermelde redenen bestaan sinds 10 oktober 2010 en hadden als gevolg dat de jaarrekeningen inzake de dienstjaren 2010 tot en met 2018 niet over een goedkeurende controleverklaring konden beschikken. Verder hebben de archiveringstekortkomingen als bijkomend gevolg dat de controle-informatie niet tijdig opgeleverd wordt waardoor de controle van de jaarrekening onnodig vertraging oploopt.

Het Land heeft middels haar Roadmap een stappenplan gemaakt om haar doelstelling te realiseren inzake een goedkeurende en tijdige controleverklaring voor haar jaarrekening van 2021. In deze Roadmap zijn diverse oplossingen opgenomen om de AO/IB van de belangrijke jaarrekeningposten te verbeteren alsook voor het wegwerken van de tekortkomingen in haar belangrijke systemen. De effectieve uitvoering van de Roadmap en ook de adequate archivering van de controle-informatie is vanzelfsprekend hoogst belangrijk om de doelstelling van een tijdige en goedkeurende controleverklaring voor de jaarrekening van 2021 te realiseren.

BIJLAGEN

Bijlage 1 – Fouten en onzekerheden

Tabel 4 – Totale fouten en onzekerheden (x Naf miljoen)

	Fouten	Onzekerheden
	NAf	NAf
Rechtmatigheid	630,9	2.980
Getrouwheid	33,6	3.011
Totaal fouten	664,5	5.991

Toegestane maximale fouten/onzekerheden in jaarrekening Land zijn Naf 17 miljoen. Dit is 1% van de totale uitgaven gewone dienst van Naf 1.710 miljoen. Deze norm is gebruikelijk bij de overheidsinstellingen. Zie onderstaande tabellen 5 en 6 voor een specificatie van de hierboven vermelde totalen aan fouten en onzekerheden.

Tabel 5 – Specificatie fouten (x Naf miljoen)

Legenda:			
R:	Rechtmatigheid.		
G:	Getrouwheid.		
PM:	Pro memorie. Niet in te schatten.		
Post	Omschrijving fouten	Bedrag in Naf	
		R	G
Materiële vaste activa	Betreft diverse overtredingen van de wet. Zoals opdrachten die zonder het vereiste programma van eisen zijn verstrekt en betalingen die zijn verricht door functionarissen die niet als betalingsordonnateurs zijn aangewezen.	15,1	-
<u>Financiële vaste activa</u>	De te ontvangen aflossingen in 2018 van de studieleningen zijn niet als vordering verantwoord. De benodigde informatie is niet (volledig) beschikbaar om het kortlopende deel van deze uitgegeven leningen te bepalen.	-	PM
Eigen vermogen	Het Land heeft onterecht gelden onttrokken van haar eigen vermogen voor de voorziening van haar dubieuze debiteuren.	-	15,6
<u>Kortlopende schulden</u>	Verplichtingen van 2018 die onterecht in 2019 zijn verantwoord.	-	0,8
<u>Verbruik goederen en diensten</u>	Het betreft facturen die betaald zijn door functionarissen die niet als betalingsordonnateur zijn aangewezen.	15,9	-
<u>Subsidies</u>	Onjuiste verantwoording van de betaling van de schuld aan FKP als zijnde een subsidie.	-	13
	De overdracht aan Fair Trade Authority Curaçao (FTAC) is onterecht als subsidie verantwoord in plaats van overdracht (rubriceringsfout).	-	2,3
	Negen stichtingen hebben een subsidie ontvangen terwijl niet is voldaan aan de wettelijke eis van een onderliggende subsidiebeschikking. Verder zijn deze subsidies betaald door functionarissen die niet als betalingsordonnateurs zijn aangewezen.	261,7	-
<u>Overdrachten</u>	Aan twee instellingen zijn overdrachten betaald doch zonder een ondertekende overeenkomst. Tevens zijn de betalingen van deze overdrachten verricht door functionarissen die niet als betalingsordonnateur zijn aangewezen.	59,1	-
<u>Sociale zekerheid</u>	Benodigde informatie over de baten en lasten van de collectieve sector is niet (volledig) beschikbaar.	-	PM
	Betaling aan Fundashon Prevension is onterecht als landsbijdrage aan de BVZ-fonds verantwoord. Dit betreft een subsidie en geen landsbijdrage.	1,9	1,9
<u>Andere uitgaven</u>	Benodigde informatie collectieve sector is niet (volledig) beschikbaar.	-	PM
<u>Andere inkomsten</u>	Benodigde informatie collectieve sector is niet (volledig) beschikbaar.	-	PM
<u>Uitgaven en ontvangsten</u>	Begrotingsoverschrijdingen in 2018 inzake de uitgaven en inkomsten conform de vastgestelde begroting.	277,2	-
	Totaal fouten	630,9	33,6

Tabel 6 – Specificatie onzekerheden (x NAF miljoen)

Legenda:			
R:	Rechtmatigheid.		
G:	Getrouwheid.		
PM:	Pro memorie. Niet in te schatten.		
Post	Omschrijving onzekerheden	Bedrag in NAF	
		R	G
<u>Alle posten</u>	Geen inzicht in de besluitenlijsten en/of notulen van de RvM.	PM	PM
	Geen inzicht in de gebeurtenissen na balansdatum.	PM	PM
	De RvM heeft niet schriftelijk bevestigd dat de jaarrekening getrouw is en dat de hierin verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten tot stand zijn gekomen conform de wet- en regelgeving. Hierdoor ontstaat een onzekerheid op alle posten van de jaarrekening.	PM	PM
<u>Immateriële vaste activa</u>	Geen (voldoende) onderliggende documenten zoals offertes, bestelbonnen, facturen en overeenkomsten om de controle te verrichten.	5,5	5,5
<u>Materiële vaste activa</u>	Gronden, ondergrondse activa en bouwstructuren: volledigheid beginstand 2010 is onzeker.	-	PM
	Bouwstructuren: documenten zoals facturen en overeenkomsten ontbreken.	20,4	20,4
	Onderhandenwerken: documenten zoals goedgekeurde jaarrekeningen en afrekeningen van SONA ontbreken.	175,1	175,1
	Machines & Equipment: documenten zoals facturen en overeenkomsten ontbreken.	4,3	4,2
	Diverse ernstige tekortkomingen zoals geen duidelijke richtlijnen voor activeren van kapitaaluitgaven, geen inzicht in totale materiële vaste activa en geen inventarisatie hiervan.	PM	PM
<u>Financiële vaste activa</u>	Studieleningen: diverse tekortkomingen in de AO/IB zoals geen primaire registratie van de uitgegeven leningen, de restschuld en de getroffen betalingsregelingen worden niet bijgewerkt.	48,1	48,1
	Uitgegeven lening aan SEHOS: een aantal vereiste documenten opgenomen als voorwaarde in de leningsovereenkomst zijn niet ontvangen.	19	-
	Voor de voorziening studieleningen is geen toereikende controle-informatie ontvangen.	46,2	46,2
	Het is voor ons onzeker of het Land een voorziening van oninbaarheid dient te treffen voor het kapitaal dat zij aan de Curaçaose Dok Maatschappij Holding N.V. (hierna: CDMH) heeft verstrekt daar de CDMH hierna failliet is verklaard. Conform de toelichting in de jaarrekening van het Land is het treffen van een voorziening niet noodzakelijk omdat de CDMH een leaseovereenkomst voor 25 jaar met Damen Shiprepair Curaçao B.V. heeft gesloten en hierdoor geen risico bestaat over haar continuïteit. Echter, concluderen wij dit niet op basis van deze leaseovereenkomst d.d. 9 september 2016 daar hierin staat opgenomen dat de overeenkomst betrekking heeft over een periode van vijf jaar en dat de mogelijkheid bestaat om deze periode na wederzijdse afstemming met nog 20 jaar te verlengen. Verder staan er nog bepalingen opgenomen inzake gevallen waarbij de overeenkomst eerder dan de afgesproken leaseperiode beëindigd kan worden. Aanvullende documenten waaruit blijkt dat het verstrekte kapitaal aan CDMH geïnd zal worden hebben wij niet ontvangen. Hierdoor kunnen wij geen oordeel vormen over het treffen van een voorziening.	-	15,1
	De eindstand van de uitgegeven leningen waar het Land niet over leningsovereenkomsten beschikt en de getroffen voorziening voor deze leningen zijn onzeker. Dit omdat bijna geen aflossingen plaatsvinden en het saldo van deze leningen ook niet door de betreffende organisaties zijn bevestigd.	16,1	16,1
	Vier uitgegeven leningen waarvan geen leningsovereenkomsten beschikbaar zijn.	7,5	7,5
	Deelnemingen: dertien jaarrekeningen 2018 niet beschikbaar.	-	PM
<u>Vorderingen</u>	Voorziening dubieuze debiteuren: geen documentatie beschikbaar.	-	12,2
	Onzekerheid in de vorderingen daar de AO/IB van de andere inkomsten onvoldoende is.	PM	PM

	Er zijn correcties verricht op de vorderingen inzake erfpacht en huurgronden maar de onderliggende documenten om deze correcties te controleren zijn niet beschikbaar.	96,7	96,7
	FKP: geen toereikende onderliggende controle-informatie.	24,5	24,5
	Landsloterij: geen toereikende onderliggende controle-informatie.	8,6	8,6
	SEHOS: geen toereikende onderliggende controle-informatie.	11,8	11,8
	BTP: geen toereikende onderliggende controle-informatie.	41,3	41,3
<u>Liquide middelen</u>	De AO/IB rondom de kasgelden is onvoldoende. Hierdoor is het risico van onvolledige ontvangsten hoog.	-	PM
	Kruisposten: geen specificatie en bankafschriften beschikbaar om de afloop hiervan te kunnen controleren.	3,8	3,8
<u>Eigen vermogen</u>	Fouten en onzekerheden in diverse posten. De resultaten (toevoegingen aan het eigen vermogen) over de jaren 2010-2018 zijn overgenomen van jaarrekeningen zonder een goedkeurende controleverklaring.	58,5	58,5
<u>Voorzieningen</u>	Voorziening schadeclaim e.M vaststellingsovereenkomst: benodigde informatie ontbreekt.	-	15,4
<u>Kortlopende schulden</u>	Gelden in bewaring: sub-administratie en onderliggende documenten om dit te kunnen controleren zijn niet ontvangen.	61,3	61,3
<u>Overlopende passiva</u>	De ontvangen informatie om dit te controleren is niet voldoende en geschikt.	2,9	2,9
<u>Beloning van personeel</u>	AO/IB rondom het salarisproces is niet voldoende.	304,2	304,2
<u>Verbruik van goederen en diensten</u>	AO/IB rondom het proces aangaan van verplichtingen is niet voldoende en benodigde informatie ontbreekt.	202	202
<u>Subsidies/Overdrachten</u>	Documentatie zoals subsidiebeschikkingen en bestelbonnen ontbreken.	298,4	306,5
<u>Sociale zekerheid</u>	AO/IB rondom proces onderstand en noodvoorzieningen is niet voldoende.	46,4	46,4
	AO/IB rondom proces pensioenuitkeringen is niet voldoende.	19,1	19,1
	Duurtetoeslag APC pensioenen: onzekerheid omtrent betalingsverplichting.	0,8	0,8
	Controlenormen voor rechtmatigheid zijn niet duidelijk en informatie collectieve sector is niet (volledig) beschikbaar.	PM	-
<u>Belastingen</u>	AO/IB rondom proces belastingen is niet voldoende.	1.371,9	1.371,9
<u>Schenken en subsidies</u>	Informatie inzake bijdragen en overdrachten ontbreken.	18,6	18,6
<u>Andere inkomsten</u>	AO/IB van diverse processen ontbreken. Zoals pachtopbrengsten, horeca vergunningen, vergunning hazardspelen (casino's) en landsloterij/naheffing 'Gaming control Board'.	66,6	66,6
	Controlenormen voor rechtmatigheid zijn niet duidelijk en informatie collectieve sector is niet (volledig) beschikbaar.	PM	-
	Totaal onzekerheden	2.980	3.011

Tabel 7 – Totale fouten en onzekerheden van de balans en recapitulatieposten per ministerie (x NAF miljoen) en in % (PMs zijn niet inbegrepen)

Legenda:	
F:	Fouten.
O:	Onzekerheden.
R:	Rechtmatigheid.
G:	Getrouwheid.

Legenda:		
F: fouten		Rechtmatigheidsfouten per ministerie in % van de totale rechtmatigheidsfouten in de jaarrekening.
O: onzekerheden		Getrouwheidsfouten per ministerie in % van de totale getrouwheidsfouten in de jaarrekening.
G= Getrouwheid		Rechtmatigheidsonzekerheden per ministerie in % van de totale rechtmatigheidsonzekerheden in de jaarrekening.
R= Rechtmatigheid		Getrouwheidsonzekerheden per ministerie in % van de tot getrouwheidsonzekerheden in de jaarrekening.

Omschrijving	SO		AZ		BPD		JUS		VVRP		EO		OWCS		SOAW		GMN		FIN		Totaal																											
	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R																										
Begrotingsoverschrijdingen																																																
Uitgaven	-		-		1,1		4,7		24,1		12,3		5,5		6,4		99,4		-			153,5																										
Inkomsten	-		0,1		-		-		5		-		6		-		2		110,1			123,6																										
Totale begrotingsoverschrijdingen per ministerie	-		0,1		1,1		4,7		29,2		12,3		11,5		6,4		101,7		110,1			277,1																										
	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O	F	O																										
Balanspost	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G	R	G																										
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-	0,2	0,2	-	-	-	-	-	-	5,3	5,3	-	-	-	-	-	-																										
Materiële vaste activa (mva)	0,2	-	-	0,1	-	-	0,3	0,3	1,3	1,3	3,6	5	5	1,3	3,5	3,5	5,6	5,6	5,8	180,4	180,4	0,6	2,4	2,3	15,1	-	199,8	199,7																				
Financiële vaste activa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																										
Vorderingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	96,7	96,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																										
Liquide middelen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																										
Eigen vermogen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15,6	58,5	58,5	-	15,6	-	58,5	58,5																					
Voorzieningen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																										
Korlopende Schulden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,8	61,3	61,3	-	0,8	-	61,3	61,3																					
Overlopende passiva	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-																										
Totale F/O inname per ministerie	0,2	-	-	0,1	-	-	0,5	0,5	1,3	-	1,3	1,3	3,6	-	101,7	101,7	-	-	1,3	1,3	3,5	-	8,8	8,8	-	5,6	5,6	5,8	-	180,4	180,4	0,6	16,4	332,0	375,6	15,1	16,4	651,6	675									
Uitgaven																																																
Beloning van personeel	-	-	19	19	-	-	11,2	11,2	-	-	28,4	28,4	-	-	114,7	114,7	-	-	16	16	-	-	5	5	-	51	51	-	11	11	-	16	16	-	32	32	-	-	304,3	304,3								
Verbruik van goederen en diensten	0,04	-	6	6	0,02	-	6	6	0,005	-	17	17	8,6	-	42	42	0,6	-	41	41	0,1	-	8	8	0,5	-	21	21	-	9	9	0,01	-	10	10	6	-	42	42	15,95	-	202	202					
Subsidies	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9,1	-	-	-	30	2,2	9,5	9,5	-	-	20	13	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59,1	15,2	16,5	16,5						
Overdrachten	-	-	13,9	13,9	7	-	7	7	-	-	3,2	-	3,2	3,2	3,9	-	3,9	3,9	-	-	208,6	-	208,6	208,6	5,1	0,1	19,5	19,5	33,8	-	25,7	33,8	-	-	-	-	-	-	261,6	0,1	281,8	289,9						
Sociale zekerheid	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	20,0	-	1,9	66,4	66,4			
Totale F/O uitgaven per ministerie	-	-	38,9	38,9	7,0	-	24,2	24,2	0,0	-	45,4	45,4	11,8	-	159,9	159,9	13,6	-	60,9	60,9	30,1	2,2	22,5	22,5	209,1	-	280,6	280,6	25,1	15,0	92,9	92,9	33,8	-	51,7	59,8	6,1	-	94,0	94,0	336,7	17,2	871,0	879,1				
Inkomsten																																																
Belastingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.371,9	1.371,9	-	-	1.371,9	1.371,9		
Schenkingen en subsidies	-	-	9	9	-	-	0,8	0,8	-	-	8,8	8,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18,6	18,6				
Andere inkomsten	-	-	-	-	-	-	2,2	2,2	-	-	8,9	8,9	-	-	41,5	41,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,4	8,4	-	-	66,6	66,6	
Totale F/O inkomsten per ministerie	-	-	9	9	-	-	3,0	3,0	-	-	17,7	17,7	-	-	41,5	41,5	-	-	0,8	0,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.380,3	1.380,3	-	-	1.457,1	1.457,1
Totale F/O per ministerie	-	-	47,9	47,9	7,2	-	27,2	27,2	1,1	-	45,9	45,9	17,8	-	178,9	178,9	46,4	-	204,1	204,1	42,4	2,2	24,6	24,6	224,1	-	289,4	289,4	31,5	15,0	98,5	98,5	141,3	-	236,9	245,0	116,8	16,4	1.826,3	1.849,9	630,9	33,6	2.980	3.011				
Totale F/O per ministerie in % van de totale F/O	0,2	-	1,6	1,6	1,1	-	0,9	0,9	0,2	-	1,5	1,5	2,8	-	6,0	5,9	7,4	-	6,9	6,8	6,7	6,5	0,8	0,8	35,5	-	9,7	9,6	5,0	44,6	3,3	3,3	22,4	-	8,0	8,1	18,5	48,8	61,3	61,4	100	100	100	100				

Tabel 8 – Totale fouten en onzekerheden van de balans en recapitulatieposten per ministerie (x NAF miljoen) en in % in gelvlucht (PMs zijn niet inbegrepen)

Fouten/Onzekerheden	SO	AZ	BPD	JUS	VVRP	EO	OWCS	SOAW	GMN	FIN	Totaal
	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %	NAf %
Rechtmatigheidsfouten	0.24 0.04	7.2 1.1	1.105 0.2	17.8 2.8	46.4 7.4	42.4 6.7	224.1 35.5	31.5 5	141.3 22.4	116.8 18.5	630.9 100
Getrouwheidsfouten	- -	- -	- -	- -	- -	2.2 6.5	- -	15 44.6	- -	16.4 49	33.6 100
Rechtmatigheidsonzekerheden	47.9 1.6	27.2 0.9	45.9 1.5	178.9 6	204.1 6.8	24.6 0.8	289.4 9.7	98.5 3.3	236.9 7.9	1,826.3 61.3	2,980 100
Getrouwheidsonzekerheden	47.9 1.6	27.2 0.9	45.9 1.5	178.9 5.9	204.1 6.8	24.6 0.8	289.4 9.6	98.5 3.3	245 8.1	1,849.9 61.4	3,011 100

Bijlage 2 – Ernstige tekortkomingen (x NAf miljoen)

Legenda:							
R:	Rechtmatigheid.						
G:	Getrouwheid.						
PM:	Pro memorie. Niet in te schatten.						
Nr.	Jaarrekeningpost	Omschrijving	Ministerie	Totaal fout		Totaal onzeker	
				R	G	R	G
1.	Belastingen	De AO/IB hiervan is niet betrouwbaar omdat onder andere onbevoegden toegang hebben tot het Belastingstelsel.	Financiën	-	-	1.371,	1.371,9
2.	Andere inkomsten	Geen formele procedures voor inkomstenstromen van de ministeries.	Alle ministeries	-	-	66,6	66,6
3.	Beloning van personeel	De AO/IB hiervan is niet betrouwbaar omdat onder andere interne controles ontbreken.	Alle ministeries	-	-	304,2	304,2
4.	Subsidies/ overdrachten	Niet volgen van procedures en richtlijnen betreffende onder andere vereiste MBs en doelmatigheidscontroles subsidies. Er is ook geen duidelijke splitsing tussen subsidies en overdrachten.	Alle ministeries. met uitzondering van het ministerie van Financiën.	320,8	-	298,4	305,6
5.	Verbruik van goederen en diensten (aangaan van verplichtingen)	Geen volledige naleving van de wet- en regelgeving. Onder andere verplichtingen zonder programma van eisen en betalingen door niet formeel aangewezen betalingsordonnateurs.	Alle ministeries	15,9	-	202	202
6.	Materiële vaste activa	Diversen, zoals verplichtingen zonder programma van eisen, betalingen door onbevoegden, niet formeel aangewezen betalingsordonnateurs, geen duidelijke richtlijnen voor activeren van kapitaaluitgaven, geen inzicht in de totale materiële vaste activa en geen inventarisatie hiervan.	Alle ministeries	15,1	-	PM	PM
7.	Financiële vaste activa	Onder andere geen 'up to date' informatie over de intrinsieke waarde van de deelnemingen (Model C2) en geen leningsovereenkomsten.	Financiën	-	19	136,9	PM
8.	Alle	Begrotingsoverschrijdingen die niet vooraf door de Staten zijn geaccordeerd.	Alle ministeries	277,2	-	-	-
9.	Alle	Besluitenlijsten van de RvM en bevestiging over getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening niet ontvangen.	Alle ministeries	PM	PM	PM	PM
10.	Baten en lasten	Informatie andere organisaties binnen collectieve sector ontbreken.	Alle ministeries	-	PM	-	-

Bijlage 3 – Stand van zaken van de Roadmap om het financieel beheer te verbeteren

Bronnen: De UR van het vierde kwartaal van 2019 voor de status van de projecten en de Roadmap voor de overige informatie.

In de met oranje gemarkeerde projecten bestaat volgens de UR het risico dat er geen voldoende toegewijd personeel en financiële middelen beschikbaar zijn. In de met rood gemarkeerde onderdelen ontbreken de afrondingsdatums.

No	Project	Tekortkoming	Werkzaamheden om tekortkoming op te lossen	Doorlooptijd	Status per 31-12-2019
1	Versterking financiële functies	Financiële functies zijn in onvoldoende mate ingevuld.	<ul style="list-style-type: none"> - Evalueren van functie van financial controller. - Functiebeschrijving, functiewaardering en werkproces voor de functie van financial controller en internal auditor. - Ondersteuning bij zowel de opzet alsook de nadere invulling van de interne controlefunctie (pilot cycle). 	April – September 2019	De financial controllers zijn per 1 december 2019 gestart bij Financiën. Werving voor de interne controlefuncties zal in begin 2020 starten.
2	Beloning van personeel	Onzekerheid omtrent de juistheid en rechtmatigheid van de verantwoorde personeelskosten	<ul style="list-style-type: none"> - Op orde brengen van personeelsdossiers. - Formele procedures en richtlijnen inzake de personeels- en salarisprocessen beschrijven en implementeren. - Interne controle voeren op getrouwheid en rechtmatigheid van de opgenomen personeelsgegevens in PIMS@all-paymaster en de doorgevoerde mutaties in salarisadministratie. - Aantrekken en inwerken van ontbrekend deskundig personeel. - Implementatie toereikende AO/IB m.b.t. proces omtrent kosten Beloning van Personeel. 	Maart – December 2019	In uitvoering en wordt naar verwachting in de tweede helft 2020 afgerond.
3	Subsidies en Overdrachten	Onzekerheid omtrent de juistheid en rechtmatigheid van de Subsidies en Overdrachten.	<ul style="list-style-type: none"> - Duidelijke splitsing tussen Subsidies en Overdrachten en dit ook als zodanig in kaart brengen m.b.t. verantwoorde Subsidies en Overdrachten. - Start wegwerken van de tekortkomingen zoals genoemd in ML m.b.t. dit proces bij ministeries met grootste aandeel in deze kosten. - Betrouwbaar en controleerbaar proces subsidies en overdrachten. 	April – December 2019	In augustus 2019 is hiermee gestart. De afronding wordt verwacht in het eerste kwartaal van 2020.
4	Financiële vaste activa	Onjuiste waardering financiële vaste activa. Onzekerheid bestaan en volwaardigheid Leningen U/G en studieleningen.	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgdragen voor tijdige oplevering jaarrekeningen overheidsentiteiten conform Code Corporate Governance. - Wegwerken van achterstand in het verwerken en controleren van de studieleningen. 	Januari – December 2019	Financiën is bezig met een plan van aanpak.
5	Materiële vaste activa	Onzekerheid omtrent het bestaan, volledigheid en waardering van	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen en vaststellen eenduidige richtlijnen activeren van kapitaaluitgaven. - Zorgdragen voor voldoende en geschikte onderliggende documentatie van de investeringen t/m 2020. 	April 2019 – Juli 2021	Werkzaamheden worden begin 2020 opgestart.

		de Materiële Vaste Activa.	<ul style="list-style-type: none"> - Afspraken inzake economische en juridische eigendom woningen in beheer van FKP. - Uitvoering project Domeinbeheer voor inventarisatie (voor zover nog niet opgestart) en waardering en vaststelling van het eigendom voor alle andere onroerende goederen van het Land. - Beschrijven en invoeren toereikend MVA-proces. 		
6	Verbruik van goederen en diensten	Onzekerheid omtrent de juistheid, juiste periodetoerekening en rechtmatigheid van de kosten Verbruik Goederen en Diensten.	Opzetten en implementeren betrouwbaar en controleerbaar proces verbruik van goederen en diensten (conform aanbevelingen management letters SOAB).	April 2019 – Juli 2021	In december 2019 is een concept inkoopbeleid door de RvM behandeld. Dit concept dient nader te worden uitgewerkt door de minister van BPD.
7	Inkomsten Belastingen	Onzekerheid omtrent de volledigheid, nauwkeurigheid en het bestaan van de opbrengsten uit hoofde van belastingen.	<ul style="list-style-type: none"> - Invoeren nieuw geautomatiseerd systeem belastingen met toereikende functiescheidingen binnen systeem. - Vaststellen toereikende functiescheiding en systeeminstellingen door middel van IT-audit SOAB. - Opzetten en implementeren betrouwbaar en controleerbaar proces inzake verwerking ontvangsten belastingen en overige mutaties binnen belastingproces. 	Januari 2020 – Juli 2021	Wordt in de komende periode gedaan.
8	Andere inkomsten	Onzekerheid omtrent volledigheid, nauwkeurigheid en het bestaan van diverse overige inkomsten.	Opstellen en implementeren betrouwbare en controleerbare procedures en richtlijnen.	Maart 2019 – Juli 2021	De plannen per ministerie dienen in de eerste helft van 2020 te worden afgerond.
9	Begrotingsoverschrijdingen	Geen voorafgaande goedkeuring materiële begrotingsoverschrijdingen door de Staten.	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeren van begrotingsdoorlichting. - Invoeren proces waarbij verwachte ontwikkelingen omtrent mogelijke begrotingsoverschrijdingen tijdig worden gesignaleerd en per 15 november lopend dienstjaar inzichtelijk zijn. 	Januari – Juli 2019	Traject begrotingsdoorlichting is in 2019 afgerond. De aanbevelingen hierin zijn aangesloten met de Roadmap en andere trajecten.
10	Besluitenlijsten van de RvM	Onzekerheid over geheel van opgenomen rechten en verplichtingen in de jaarrekening.	Maken van werkafspraken tussen Secretariaat van de RvM en SOAB ter verkrijging van inzicht in de besluitenlijsten van de RvM.	Januari 2019 – Juli 2021	In de voorbereidingsfase.
11	Bevestiging bij de jaarrekening	Geen bevestiging van de RvM bij de jaarrekening.	<ul style="list-style-type: none"> - Belang van betreffende bevestiging benadrukken en toelichten bij de RvM. - Ondertekening door de RvM van bevestiging bij de jaarrekening. 	Januari 2019 – Juli 2021	In juli 2019 is de opdrachtbevestiging van SOAB ondertekend door de RvM.

Bijlage 4 – Begrippenlijst

Begrip	Omschrijving
Begrotingsoverschrijdingen	De uitgaven zijn hoger dan begroot of de inkomsten zijn lager dan begroot.
Betalingsordonnateur	Degene die door de secretaris-generaal van een ministerie namens de minister die het aangaat alsmede door de (onder)voorzitter of secretaris van de SO, is aangewezen voor de betaalbaarstelling ten laste van de begroting van bedragen die dat ministerie respectievelijk die SO betreffen. De aanwijzing van de betalingsordonnateur geldt vanaf het moment dat deze overheidsfunctionaris in het register van de betalingsordonnateurs is opgenomen. Dit register wordt beheerd door de secretaris-generaal van het betrokken ministerie.
Collectieve sector	Het Land en overige rechtspersonen. Deze rechtspersonen vallen onder toezicht van de overheid worden voornamelijk (of niet) door de overheid gefinancierd en produceren niet voor de markt. De collectieve sector wordt tweejaarlijks vastgesteld door Nederland en Curaçao. De rechtspersonen binnen de collectieve sector voor de periode van 2017/2018 staan opgenomen in bijlage 5.
Financieel beheer	Het geheel van beslissingen, handelingen en regels ter sturing en beheersing van de financiële transacties en de saldi waarvoor een minister medeverantwoordelijkheid draagt alsmede de verantwoording daarover gericht op: <ol style="list-style-type: none"> 1. de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten; 2. de ordelijke, doeltreffende en doelmatige aanwending van gemeenschapsgelden; 3. het beheersen van de financiële en operationele risico's.
Financiële rechtmatigheid	Financiële rechtmatigheid betreft de rechtmatigheid van beheershandelingen waaruit financiële gevolgen voortkomen die als baten, lasten en/of balansmutaties in de jaarrekening dienen te worden verantwoord.
(Financiële) Rechtmatigheidsfout	Als de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten niet overeenkomen met de wet- en regelgeving is dit een financiële rechtmatigheidsfout. In het rapport wordt gemakshalve het woord rechtmatigheidsfout gebruikt.
(Financiële) Rechtmatigheidsonzekerheid	Als de onderliggende documenten niet voldoende of betrouwbaar zijn om een oordeel te vormen over de financiële rechtmatigheid van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten. In het rapport wordt gemakshalve het woord rechtmatigheidsonzekerheid gebruikt.
Getrouw	Het beeld dat de informatie oproept klopt met de feiten en is geschikt voor het doel waarvoor deze informatie aan de gebruiker is gegeven.
Getrouwheidsfout	Als de jaarrekening afwijkt van de vereisten van de Lv C-2010 betreffende opstellen van de jaarrekening.
Getrouwheidsonzekerheid	Indien er geen voldoende of geschikte onderliggende documenten beschikbaar zijn om een oordeel te vormen over de getrouwheid van de informatie.
Materieel beheer	Het geheel van beslissingen, handelingen en regels gericht op het beheren en bewaken van niet-geldelijke waarden van het Land vanaf het moment van in beheer- of ingebruikneming tot aan het moment van afstoting alsmede de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.
SMART	Specifiek, Meetbaar, Aanvaardbaar, Realistisch (haalbaar) en Tijdsgebonden.
Tekenbevoegd	Als iemand bevoegd is tot het ondertekenen van een document.

Bijlage 5 – Lijst Collectieve Sector

I. Onderdeel overheid

1. Land Curaçao

II. Onderdeel Sociale Zekerheid en Zorg

2. SVB inclusief Fonds Algemene Verzekering Bijzondere Ziektekosten (AVBZ)
3. Cessantiefonds

III. Onderdeel Overige Collectieve Sector

4. ABC Autobusbedrijf Curaçao N.V.
5. Criminaliteitsbestrijdingsfonds
6. Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF)
7. Fundashon pa Edukashon i Formashon di Fishi i Kapasitashon' (FEFFIK)
8. Fundashon pa Inovashon den Enseñansa (FIDE)
9. Fundashon Biblioteka Publiko Kòrsou
10. Fundashon Kas di Kultura Kòrsou
11. Fundashon Kuido di Ambulans (FKA)
12. Fundashon Material pa Skol (FMS)
13. Fundashon Maneho di Adikshon (FMA)
14. Fundashon pa Planifikashon di Idioma (FPI)
15. Fundashon Perspektiva i Sosten Integral (SKUCHAMI)
16. Fundashon Sentro pa Guia Edukashonal (SGE)
17. Fundashon Tayer Soshal (Landhuis Groot Sta. Martha)
18. Fundashon Wega di Number Kòrsou (FWNK)
19. Raad voor Ouderenbeleid
20. Servisio Limpiesa Kòrsou N.V.
21. Stichting Ontwikkeling Land- en Tuinbouw Plantage de Savaan (SOLTUNA)
22. Stichting Belastingaccountantsbureau (SBAB)
23. Stichting Brasami
24. Stichting Bureau Toezicht en Normering Overheidsentiteiten (SBTNO)
25. Gaming Control Board
26. Stichting Gezinsvoogdij instelling (GVI)
27. Stichting Monumentenzorg Curaçao
28. Stichting Secretariaat Curaçaos Informatica Stimuleringsplan (STIMUL-IT)/Curaçao Innovation & Technology Institute (CITI)
29. Stichting Slachtofferhulp Curaçao
30. Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC)
31. Stichting Wegenfonds Curaçao (SWC)
32. University of Curaçao Dr. Moises da Costa Gomez (UoC)
33. Fundashon Desaroyo Deportivo Kòrsou (FDDK)